

ZASŁUŻENI CHEŁMIANIE DLA KULTURY FIZYCZNEJ

SŁOWNIK BIOGRAFICZNY

część pierwsza

Wydanie książki sponsorowali:

„ZOMAR” Spółka Akcyjna w Chełmie

Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej
Spółka z o.o. w Chełmie

Miejski Szkolny Związek Sportowy w Chełmie

Autor dziękuje w/w sponsorom za pomoc w wydaniu tej książki.

WALDEMAR ANTONI KOZŁOWSKI

ZASŁUŻENI CHEŁMIANIE DLA
KULTURY FIZYCZNEJ

SŁOWNIK BIOGRAFICZNY

część pierwsza

Chełm 2006

Projekt okładki Waldemar Antoni Kozłowski

© Copyright by Waldemar Antoni Kozłowski

ISBN: 97 88 36 03 21 195

Wydano na zlecenie Stowarzyszenia Czarniecczyków
i Przyjaciół I Liceum Ogólnokształcącego w Chełmie
Wydawca: Drukarnia „Kresowa”, ul. Baczyńskiego 9,
22-100 Chełm, tel. 082 565 68 12

J. Piłsudski wielki autorytet zawsze powtarzał – „że silny naród i silne społeczeństwo to zdrowo i patriotycznie wychowywana młodzież w duchu zdrowia, siły i kultury narodowej”.

*„Cokolwiek ojczyzny się tyczy
od niepamięci uchronić”
„Statut T-wa Przyjaciół Nauki 1800 r.”*

*„Książkę dedykuję żonie z podziękowaniem za
cierpliwość dla mojej bezinteresownej
i pracochłonnej pasji autorsko-wydawniczej”.*

SPIS TREŚCI

<i>Od autora</i>	9
<i>Słowo wstępne</i>	13
<i>Biografie</i>	
Zygmunt Berezeccki (1918-2001)	15
Kazimierz Czernicki (1890-1941)	19
Tadeusz Dąbrowski (1888-1946)	22
Witold Jerzy Fałkowski (1914-1994) ps. „Wik”	26
Franciszek Gassner (1873–1947)	29
Jan Grzela (1905-1996)	31
Kazimierz Paweł Janczykowski (1888-1972)	35
Stanisław Karwowski (1920–1985)	40
Antoni Kostrzanowski (1897–1927)	43
Witold Kozłowski (1907-1973)	44
Franciszek Krakiewicz (1906-1943) ps. „Góral”	48
Leszek Kulikowski (1932-2003)	51
Waldemar Alfred Kursa (1931-1995)	55
Leopold Matysko (1943-1998)	58
Józef Rudolf Maż (1894-1966)	60
Edward Łuczkowski (1865-1932)	64
Janina Kunicka-Piątkowska (1915-1994)	67
Wiktor Piątkowski (1912-1989) ps. „Singiel”	70
Bogdan Paweł Szyszkowski (1931-1986)	73
Czesław Ściubak (1927-1975)	76

Wacław Uzdownski (1897-1919)	79
Jan Ulanowski (1896-1919)	79
Józef Wosiński (1923-1997)	80
Bolesław Zygmunt Wirski (Kruczek) (1900-1972)	83

Aneks

Pułkownik Stanisław Mieczysław Prus-Więckowski	87
Członkowie sekcji kolarskiej WKS „Garnizon” Chełm	89
Członkowie zwyczajni i nadzwyczajni sekcji kolarskiej: Ogniska i KS „Kolejowe Przysposobienie Wojskowe” Chełm	91
Józef Piłsudski	94
Z pobytu Stanisława Wojciechowskiego w Chełmie	95
Jakub Jan Susza	96

OD AUTORA

Słownik Biograficzny „Zasłużonych chełmian dla kultury fizycznej” – (część pierwsza), to kolejna moja pozycja książkowa. Od 1973 r. prowadzę badania i zgłębiam wiedzę nad rozwojem i dziejami historii kultury fizycznej na nadbużańskich kresach wschodnich, a ziemi chełmskiej i Chełma w szczególności. W trakcie prowadzonych poszukiwań napotykałem na ciekawy a niekiedy dziewiczy materiał.

Były to archiwa instytucji państwowych a przede wszystkim zbiory prywatne, dyplomy, medale, albumy, kroniki, zapiski, listy oraz prasa. Jedną z ważnych metod mojej penetracji pozyskiwania faktów do w/w książki, były wywiady i archiwa prywatne.

Osoby z którymi przeprowadzałem wywiady, tworzyły niezapomnianą „intymną filozofię wypowiedzi” - wspominały wątki minionego życia, motywy swojej działalności. Przeżywały poszczególne fakty na nowo, jednocześnie cieszyły się, że ktoś ich wysłucha a przede wszystkim o nich pamięta, wielu czuje się zapomnianych i niedocenionych. Wielu moich rozmówców mówiło-wspominało o swoich bliższych lub przyjaciotach.

Po analizach stwierdziłem, że za każdym faktem kryje się konkretna osoba, której pasją była bezinteresowna i twórcza działalność, tworząc historię kultury fizycznej dla potomnych. Szczegółowa analiza pozwoliła mi wybrane jednostki zaliczyć do grona „Zasłużonych”. Podkreślić należy, że czasy w których żyli i działali były trudne, politycznie i militarnie, jednak zawsze patriotyzm wyznaczał im potrzebę działania.

Książka ta zawiera biografie „Zasłużonych chełmian dla kultury fizycznej”, sportowców i organizatorów życia sportowego, związanego z Chełmem urodzeniem bądź działalnością. Będą wśród nich: nauczyciele, trenerzy, zawodnicy, lekarze, działacze licznych klubów i organizacji sportowych.

Wśród prezentowanych postaci znajdą Państwo sylwetki osób już nieżyjących. Niektóre nazwiska były przywołane w nielicznych publikacjach prasowych, ale większość to społecznicy szerzej nieznani. W pamięci młodego pokolenia zapisali się jako pasjonaci różnych dyscyplin sportu, często wspierający własnymi środkami finansowymi ich uprawianie przez liczne grupy młodzieży.

Wydawnictwo to, będzie pierwszym tego typu opracowaniem w naszym regionie (a nawet w kraju). Będzie szeroko promowane w lokalnych i regionalnych mediach, i wzbogaci historiografię regionalną i ogólnopolską. W każdym opracowaniu będzie od 15 do 20 biografii i będzie numerowane jako (część druga) itd. Dlatego proszę o współpracę i pomoc w tworzeniu „księgi zasłużonych dla kultury fizycznej” – w ten sposób, oddamy im hołd.

Należałoby w tym miejscu przytoczyć słowa:

„Jeśli zapomnę o nich,
Ty, Boże na niebie,
Zapomnij o mnie,”

Adam Mickiewicz

„Umarłych wieczność dotąd trwa
dokąd pamięcią im się płci”

Wisława Szymborska

Prowadząc dalej kwerendę w/w archiwaliów oraz innych, napotkałem na wiele ciekawych i twórczych postaci, o których ze wzglę-

du na ich dorobek nie sposób pominąć. Jednak sytuacja polityczno-militarna okresu ich działania spowodowała, że brak ich teczek i akt personalnych-pracowniczych oraz jakichkolwiek danych osobowych w celu stworzenia nowych naukowych biografii.

Dlatego też proszę wszystkich, którzy będą tym tematem zainteresowani, i będą posiadać wiedzę o kontakt z autorem(tel.\0 82\ 563 62 32) – (kom. 0 606 43 09 03).

SŁOWO WSTĘPNE

Waldemar Antoni Kozłowski od wielu lat zajmuje się historią kultury fizycznej w Chełmie i na ziemi chełmskiej. Jako absolwentowi Akademii Wychowania Fizycznego nieobce mu są problemy związane z tą dziedziną.

Wiele lat przepracował w szkole jako nauczyciel wychowania fizycznego. Jako nauczyciel i trener wychował wielu młodych sportowców. Prowadzone przez niego zespoły szkolne odnosiły wiele sukcesów w różnego rodzaju rozgrywkach na arenie krajowej.

Jest także autorem szeregu publikacji dotyczących szeroko pojętej historii kultury fizycznej na ziemi chełmskiej. Tu należałoby wymienić takie pozycje jak: „Dzieje kultury fizycznej na ziemi chełmskiej”, „Organizacje paramilitarne o charakterze sportowym na terenie Chełmszczyzny w okresie międzywojennym 1918-1939”, „Życie sportowe w Chełmie w latach 1918-1939”.

Obecnie Waldemar A. Kozłowski pisze też biografie zasłużonych chełmian dla kultury fizycznej. Jest to słownik biograficzny przedstawiający znanych trenerów, sportowców, nauczycieli, lekarzy, działaczy i organizatorów sportowych – właśnie to będzie część I tegoż słownika.

Znajdują się w nim sylwetki ludzi związanych ze sportem chełmskim. Często były to osoby, które tworzyły podwaliny kultury fizycz-

nej. Praca powyższa przybliżyła nam te postaci, dowiadujemy się wiele o ich działalności często pionierskiej i jakże często prowadzonej w bardzo trudnych warunkach.

Z dużą satysfakcją i zainteresowaniem przeczytałem m. in. biogramy moich trenerów Józefa Wosińskiego i Waldemara Kursy, wspaniałych ludzi i świetnych szkoleniowców którzy przez szereg lat trenowali mnie podczas mojej gry w drużynie piłkarskiej KS „Chełmianka”.

Jak ważną dziedziną życia jest kultura fizyczna (jej formy to: wychowanie fizyczne, rehabilitacja, sport, rekreacja, turystyka) nikogo przekonywać nie trzeba dlatego też wielkie słowa uznania należą się autorowi za tak wyczerpujące przedstawienie sylwetek ludzi, którzy tworzyli i działali w chełmskim sporcie, którzy odnosili sukcesy i którzy też organizowali i wychowywali młode pokolenia stawiając kulturę fizyczną na ważnym miejscu.

Nadrzędnym celem, który przyświecał autorowi, była chęć uchronienia od zapomnienia wielu wspaniałych ludzi: trenerów, sportowców, działaczy i nauczycieli. Ludzi, którzy swoją działalnością mogą służyć jako wzór następnym pokoleniom.

Andrzej Gruszka

*Sportowiec. Organizator imprez sportowych
w Miejskim Ośrodku Sportu i Rekreacji w Chełmie.
Historyk, obecnie doktorant UMCS w Lublinie.*

BIOGRAFIE

Zygmunt Berezcki (1918-2001)

sportowiec, trener, działacz sportowy, społecznik.

Urodził się 18 stycznia 1918 r. w Chełmie w rodzinie mieszczańskiej, wyznania rzymsko-katolickiego. Był synem Symeona Zygmunta i Marii z d. Derkacz. Wychowany był w duchu patriotycznych wartości narodowych. Naukę pobierał w Szkole Powszechnej, następnie w Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie, które ukończył w 1938 r.

Był dzieckiem sprawnym i uzdolnionym ruchowo. Wyróżniał się na lekcjach wychowania fizycznego i zajęciach sportowych. Dlatego też reprezentował szkołę i Szkolne Koło Sportowe „Czarniecczycy” w lekkiej atletyce i grach zespołowych oraz w międzyszkolnych zawodach sportowych. Należał do Szkolnego Hufca PW i drużyny harcerskiej. Uczestniczył też w wędrownkach organizowanych przez Szkolne Koło SKKT im. W. Pola.

Zafascynowała go piłka nożna, grał w nią od dzieciństwa na dzielnicowych podwórkach. Należał też do chełmskiej piłkarskiej drużyny dzielnicowego koła sportowego. Następnie grał w szkolnej drużynie piłkarskiej SKS „Czarniecczycy”. Od 1935 r. był reprezentantem drużyny sekcji piłki nożnej Klubu Sportowego „Kolejowe Przysposobienie Wojskowe” (KS „KPW”). KS „KPW” prowadził rozgrywki w: Lubelskiej Lidze OZPN, o „Puchar Zrzeszenia” KPW oraz Puchar DOKP.

Od 1937 r. działał w „grupie entuzjastów”, tworzących sportowe życie w Chełmie. Po ukończeniu Gimnazjum „Czarniecczyków”, aż do „wybuchu II wojny we wrześniu 1939 r.” pracował w państwowej klinkierni w Izbicy na stanowisku rachmistrza.

W czasie okupacji pozostał z rodziną w Chełmie i pracował na odcinku rejonu PKP Chełm, jako robotnik i malarz. Pod koniec 1940 r. wraz z kolegami pozostałymi w Chełmie, stworzył konspiracyjną działalność sportową.

Związek małżeński zawarł 30 listopada 1940 r. w Chełmie z Marią Pietraszewską. Z tego związku mieli dwoje dzieci: Janusza i Barbarę.

Mimo represji władz okupacyjnych, doprowadził wraz z kolegami, do trzech meczy piłkarskich w Chełmie w 1942 r. i 1943 r., w których też uczestniczył jako zawodnik. Przeciwnikami byli niemieccy żołnierze-wartownicy „obozów jenieckich” założonych przez Niemców w Chełmie, grup pracy – „Wasserwirtschaft” i „Baudienst”.

Mecze zostały rozegrane, na boisku KS „KPW” obok dworca kolejowego i na boisku wojskowego szpitala i składnicy przy ul. Hrubieszowskiej. Był również współorganizatorem i uczestnikiem konspiracyjnych mistrzostw Chełma w ping-ponga w okresie okupacji, zorganizowanych w „warsztacie mechanicznym” rodziny Malców.

Po wyzwoleniu uzupełnił swoje wykształcenie. 5 maja 1945 r. w Radomiu przed Komisją Kuratorium Oświaty Szkolnej uzyskał świadectwo dojrzałości. Był w chełmskiej grupie, reaktywującej powojenny sport robotniczy.

Rozmiłowany w sporcie i pełen optymizmu, w wolnym Chełmie wraz z kolegami-sportowcami, reaktywował dawny kolejowy Klub Sportowy „Kolejowe Przynależenie Wojskowe”. W wyniku czego na przełomie 1944\1945 r. (na bazie dawnego KS „KPW”) powstał przy Związku Zawodowców Kolejarzy – Klub Sportowy „Kolejarz” Chełm.

KS „Kolejarz” Chełm w latach 1945-1955 miał wielkie zasługi w rozwoju sportu, a piłki nożnej w szczególności w Chełmie na Ziemi Chełmskiej i Lubelszczyźnie. Drużyna piłki nożnej KS „Kolejarz” Chełm należała do najlepszych na Lubelszczyźnie, prowadziła też boje o wejście do II ligi państwowej.

W tym czasie grał w KS „Kolejarz” i jednocześnie był trenerem, należał do najlepszych zawodników-piłkarzy „tamtej epoki”. Reprezentował też sekcję ping-ponga KS „Kolejarz” w rozgrywkach Okręgowych. Działalność KS „Kolejarz” w latach 1944-1955, „dała chełmskiemu społeczeństwu wielki romantyzm epoki pierwszych lat powojennych. Sport spontaniczny i bezinteresowny, podyktowany patriotyzmem regionalnym i narodowym”.

Od 1947 r. rozpoczął pracę w Centrali Tekstylniej, następnie w Przedsiębiorstwie MHD, piastował tu kolejno funkcję kierownika sklepu i hurtowni oraz dyrektora handlowego. W 1953 r. awansował do Lublina, do Zarządu Wojewódzkiego MHD. Uczestniczył w szkoleniach specjalistycznych organizowanych przez Polską Centralę Handlu i Spółdzielczego Sportu.

W 1955 r. skorzystał z propozycji i objął stanowisko sekretarza Chełmskiego Klubu Sportowego Zrzeszenia „Sparta”, w Pionie Spółdzielczości Pracy „Start”. W tym czasie pracował w Spółdzielni PSS „Społem” w Chełmie.

Pracując w Centrali Tekstylniej, powołał przy Hurtowni w 1953 r. Klub Sportowy „Spójnia” Chełm. Przy którym działały prężnie sekcje: kolarska, piłki nożnej, siatkówki i ping-ponga, a dla dzieci powołał „świetlicę środowiskową”, do której uczęszczały dzieci biedne i oczekujące pomocy.

Był w tym czasie: prezesem, trenerem, opiekunem i sponsorem KS „Spójnia”. Największym osiągnięciem KS „Spójnia” Chełm było zdobycie w 1955 r. w Warszawie dwóch tytułów „Mistrza Polski Spółdzielczości Pracy” w siatkówce i w ping-ponga. W obu dyscyplinach wystąpił jako zawodnik, trener, sponsor i opiekun. Za osiągnięcia sportowe i wychowawcze został powołany do Władz Centralnych Federacji Sportowej „Spójnia”. Pod koniec 1955 r. w ramach centralnej reorganizacji ZS „Spójnia” zmieniła nazwę. W 1955 r., współtworzył i był w zarządzie klubu sportowego „Chełmianka” Chełm, był też w zarządzie LOZPN.

Od 1950 r. działał w Wojewódzkim Komitecie Kultury Fizycznej w Lublinie. W 1952 r. otrzymał honorową legitymację nr 35. Legitymacja „dożywotnia” upoważniała go do sędziowania meczy piłki nożnej klasy powiatowej i bezpłatnego wstępu na imprezy sportowe.

Od 1967 r. był w Lubelskim Komitecie Kultury Fizycznej i Turystyki i Komitecie FJN. Jako mąż zaufania od 1982 r. był „ławnikiem” Sądu Rejonowego w Chełmie. Będąc na emeryturze udzielał się sportowo. Występował też w meczach piłki nożnej i ping-ponga „weteranów” Chełm-Lublin.

Za działalność otrzymał: „Złoty Krzyż Zasługi”, „Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski” i złote odznaki stowarzyszeń sportowych, do których należał.

Zmarł 10 marca 2001 r. i został pochowany na zabytkowym Cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Wywiad z Zygmuntem Berezckim Chełm 1985 r. Archiwum rodzinne, kwerenda Chełm 2002 r. Wywiad z synem Januszem Chełm 2002 r. Życiorys pisany przez Zygmunta Berezckiego. Kronika Sportowa KS- ZZK „Kolejarz” Chełm lata 1944-1955. W.A. Kozłowski „Dzieje Kultury Fizycznej na Ziemi Chełmskiej” Chełm 1994 r.

* *Biogram ten już się ukazał w kwartalniku „Wychowanie fizyczne i sport” w 2004 r. ze skróconym aparatem naukowym.*

Kazimierz Czernicki (1890-1941)

drukarz, dziennikarz, wydawca, regionalista, działacz sportowy i społeczny.

Urodził się 9 sierpnia 1890 r. we wsi Marona pow. Błonie. Wychowywała go matka Katarzyna Czernicka w rodzinnym domu w Żardkach, na terenie majątku ziemskiego ojca. Edukację na poziomie szkoły elementarnej otrzymał w domu. Szkołę średnią ukończył w Warszawie, koszty nauki pokrywał ojciec.

Od 1910 r. kształcił się w Warszawie i praktykował w drukarni „mistrza sztuki” K. Kopytowskiego. Od 1914 r. zaliczany był w poczet „Towarzyszy Sztuki Drukarskiej”. W latach 1915-1916 był współorganizatorem tajnej drukarni, w której wydawano, „Dla Ojczyzny” dwutygodnik poświęcony zjednoczeniu narodu polskiego. Był członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej.

W 1916 r. poślubił Józefę Maruszewską, z którą miał trzech synów: Józefa, Kazimierza i Klemensa.

W 1917 r. założył własną drukarnię w Mińsku Mazowieckim, w której redagował i wydawał tygodnik „Dzwon” (Nr 1-6 XI 1918 r). W 1920 r. wydrukował „Manifest Tymczasowego Rewolucyjnego Komitetu Polskiego”, „Kalendarz Wileński na 1920 r.”, jednodniówkę „Próba Sił” (1920 r) i gazety uczniowskie „Nad Poziomy” i „Wzlot”. Wydał też własnym nakładem „Kalendarz-Informator na 1922 r. Mińska Mazowieckiego”.

W 1921 r. los rzucił go do Chełma. Tu założył mały Zakład Poligraficzny, z powodzeniem prosperujący. Fakt ten spowodował, że w 1922 r. sprowadził do Chełma rodzinę i przeniósł drukarnię z Miń-

ska. Od tego momentu prowadził ją w Chełmie pod firmą „Polskie Zakłady Graficzne” a następnie Drukarnia „Zwierciadło”.

Drukował w niej też, tygodnik „Wieści Chełmskie”, pismo harcerskie „Gość”, miesięcznik „Czarneckich” „Wzlot”, tygodnik „Ziemia Włodawska”, książki i broszury, m.in. wiersze K.A. Jaworskiego (1924). Wydał też „Księgę Pamiątkową Gimnazjum w Kowlu 1927 r.” i „Księgę Pamiątkową Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie – W 20 rocznicę 1915-1935”.

Był redaktorem i wydawcą demokratycznego tygodnika niezależnego „Zwierciadło” w latach 1923-1933, zawieszono go ze względów politycznych. W 1934 r. wydawał „Echo Chełmskie” mutację „Echa Łódzkiego”. W latach 1933-1939 drukował tygodnik „Kronikę Nadbużańską”, której był współzałożycielem i współwydawcą. Napisał i wydał w 1936 r. monografię „Chełm-przeszłość-pamiętki”. 25 września 1939 r. zdołał wydrukować i wydać „Kurier Poranny”.

Praca drukarsko-dziennikarsko-wydawnicza była jego pasją. Dzisiaj roczniki „Zwierciadła” i „Kroniki Nadbużańskiej” stanowią nieocenione źródło informacji o historii: Chełma, regionu chełmskiego, nadbużańskiego i wschodnich kresów Rzeczypospolitej w latach 1923-1939. Był twórcą drukarstwa chełmskiego, był też skrupulatnym dokumentalistą i regionalistą.

Na łamach pism, które wydawał tworzył „Kronikę wydarzeń i stałe cykle tematyczne”. Do najcenniejszych należała, „Kronika sportowa” w której zawarł wszystkie aspekty sfery kultury fizycznej (wyniki zawodów i meczy, wydarzenia, rozwój dyscyplin i organizacji sportowych, pogadanki naukowe na temat higieny, wychowania fizycznego i sportu w życiu człowieka oraz ruchu krajoznawczo-turystycznego).

Sponsorował imprezy sportowe różnej rangi w Chełmie i na kresach wschodnich Rzeczypospolitej, wiele z nich stały się cykliczne. Organizował i sponsorował akcje dobroczynne (obozy, kolonie, dożywianie i choinki noworoczne). Współdziałał i wspierał: Chełmski Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, Towarzystwo Gim-

nastyczne „Sokół”, Towarzystwo Cyklistów, Szkolne Koło Sportowe „Zdrów”, Szkolne Koło Sportowe „Czarniecczycy” i Międzyszkolny Klub Sportowy w Chełmie

W 1924 r. zorganizował i współsponsorował wielką cykliczną akcję „Ofiary na fundusz olimpijski”, i „Kolarski I Bieg Szosowy o puchar Zwierciadła”, a w 1925 r. ogólnopolski przełajowy „Bieg okrężny o puchar przechodni Zwierciadła”. Imprezy te odbywały się corocznie do 1939 r. W imprezach tych startowali sportowcy z całego kraju a najczęściej z: Warszawy, Lwowa, Lublina, Garwolina, Krzemieńca, Mińska, Zamościa, Brześcia, Kowna, Kowla, Stanisławowa i Łucka.

Podczas „okupacji i II wojny 1939 r.” pozostał w Chełmie, i działał w ruchu oporu, wydawał też konspiracyjne biuletyny. Aresztowany przez gestapo został rozstrzelany wraz z synami 14 lipca 1941 r. Symboliczny grób rodziny Czernickich znajduje się na cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie. Dla upamiętnienia jego zasług, jedna z ulic Chełma nosi jego imię.

Po jego śmierci, drukarnię prowadziła krewna Maria Solska. Tu 22 VII 1944 r. był drukowany Manifest PKWN: składali go Maria Solska, Tadeusz Maruszewski, Jacek Zajączkowski, drukował Benedykt Adamczyk.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

„Zwierciadło” lata 1923-1933. „Kronika Nadbużańska” lata 1933-1939. „Kamena” 1972 nr 1-2. „Zwierciadło” Jednodniówka 1972 r. „Drukarskim Szlakiem” Warszawa 1970 r. „Słownik Pracowników Książki Polskiej Warszawa-Łódź1972”.

Tadeusz Dąbrowski (1888-1946)

bojownik o wolność, instruktor POW, nauczyciel-pedagog, komendant skautingu i ZHP, twórca szkolnego ruchu wychowania fizycznego i wojskowo-militarnego, działacz oświatowy i sportowy.

Urodził się 1 listopada 1888 r. we wsi Mało-Połoweckiej, położonej w pobliżu Białej Cerkwi na Ukrainie w szlacheckiej rodzinie katolickiej. Był synem Teofila Konrada dzierżawcy majątku rolnego.

Naukę rozpoczął w Szkole Realnej 7 klasowej im. św. Pawła przy gminie ewangelickiej w Odessie. Dalszą edukację kontynuował w Charkowie, ukończył tu w 1905 r. gimnazjum z maturą. Był sprawny ruchowo i wyróżniał się wśród rówieśników szkolnych.

Kształcił się też w Kijowie w Instytucie Politechnicznym im. Aleksandra II na wydziale mechanicznym, który ukończył w 1913 r. z tytułem inżyniera-technologa I stopnia. Na uczelni należał do polskich „wyzwoleńczych” organizacji studenckich, a wcześniej brał udział w strajku szkolnym. Uczestniczył też w życiu sportowym, zapoznał się też z ideami „Sokoła”.

Po śmierci ojca w 1911 r. wraz z matką zamieszkał w Kijowie. Większość chesnego na naukę, pochodziła z korepetycji które udzielał. Pod koniec 1913 r. poślubił w Kijowie Julię Wekker, córkę administratora dóbr majątku w Zofiówce.

W styczniu 1914 r. rozpoczął pracę w Kijowskim Oddziale Firmy Elektrotechnicznej „Siemens-Schuckert”. W kilka miesięcy później firma ta wysłała go jako zdolnego inżyniera na praktyki do centrali firmy w Berlinie. Do Niemiec wyjechał razem z żoną.

Gdy 1 sierpnia 1914 r. wybuchła I wojna światowa, (jako oficer rezerwy armii rosyjskiej) został aresztowany, internowany i osadzony w obozie w Celle-Schloss koło Hanoweru. Żona drogą morską wróciła do Kijowa.

Uczestniczył w obozowym życiu kulturalno-sportowym. Za udział w „obozowym konkursie szachowym” otrzymał nagrodę. Zaprzyjaźnił się z Belgami, Francuzami i Anglikami, którzy zapoznali go z ruchem skautowym. Tu też otrzymał wiadomość o narodzinach w Kijowie w 1915 r. córeczki Aliny. Lata obozowych doświadczeń i przemyśleń, spowodowały w nim chęć uczestnictwa w działaniach w wyzwalaniu ojczyzny.

Wolność odzyskał 5 listopada 1916 r. i natychmiast przybył do Warszawy. Tu wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej, działając pod pseudonimem „Cyt”. W maju 1917 r. ukończył „Podchorążówkę POW”. Był sztabowcem i wykładowcą POW z zakresu minerstwa i ćwiczeń wojskowo-militarnych które prowadził na Saskiej Kępie.

Miał wpływ na szkolenie młodych kadr bojowników-POW, duży nacisk kładł na wychowanie fizyczne, sprawność i oświatę oraz nurty narodowowyzwoleńcze. Dobrze poznał środowisko Peowiaków i Legionistów i metody ich konspiracji. Działał też w ruchu skautowym, w którym cenił metody wychowawcze.

Na przełomie 1917\1918 r. przybył do Chełma (wezwany przez Wiktora Ambroziewicza przyjaciela z czasów internowania, dyrektora Szkoły Filologicznej w 1919 r. przemianowanej na Gimnazjum im. S Czarnieckiego w Chełmie) i objął stanowisko nauczyciela fizyki i matematyki w tejże szkole. Nawiązał też kontakt z Chełmskim Oddziałem POW i drużyną skautową.

Włączył się w walkę polityczno-patriotyczną, powrotu Ziemi Chełmskiej do Macierzy. Dlatego też związał się z Chełmskim Oddziałem Polskiej Macierzy Szkolnej i Kołem Straży Kresowej. W 1918 r. na błoniach podmiejskich, podczas manifestacji 3-majowej wygłosił płomienne orędzie w sprawie Ziemi Chełmskiej.

We wrześniu 1918 r. mimo wojny, jako kierownik i wychowawca, zorganizował przy szkole bursę im. ks. Stanisława Brzózki dla biednych chłopców i dziewcząt z terenów russyfikacyjnych. W bursie utworzył agendę system „Bratniej Pomocy”, oraz świetlicę, sklepik, teatr i system dydaktyczno-wychowawczy oparty o wychowanie fizyczne i ruch krajoznawczo-turystyczny. Bursa stała się ważnym miejscem życia kulturalno-sportowego w Chełmie i regionie.

Rozkazem D-wa 2 listopada 1918 r. został mianowany komendan-

tem oddziału młodzieży skautowej i Gimnazjum. W służbie rozbrajania okupacyjnych wojsk austriackich. Młodzież przygotował sprawnościowo i militarnie, która później walnie przyczyniła się do wyzwolenia Chełma.

W wolnym Chełmie, pod koniec 1918 r. współtworzył Związek Harcerstwa Polskiego i został pierwszym komendantem Hufca Harcerskiego Drużyn Chełmskich. Na początku 1919 r. z jego inicjatyw przy Komendzie ZHP w Chełmie powołano „Pogotowie Harcerskie”, jako koło do specjalnych zadań w razie działań wojennych. Obowiązkowo wprowadził, ćwiczenia wojskowe, musztrę, strzelanie i jazdę konną.

W maju 1920 r. zorganizował na boisku w parku szkolnym pokaz sportowy młodzieży chełmskiej. Był dowódcą w stopniu podchor. szkolnej 7 kompanii 7 pp Leg. w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r.

Drugi związek małżeński (pierwsza żona Julia zmarła w 1918 r. w Kijowie) zawarł w Chełmie 4 stycznia 1919 r. z Wandą Janiszowską (nauczycielką przybyłą do Chełma w 1918 r. z Warszawy działaczką ruchu skautowo-harcerskiego i krajoznawczego). Z tego związku mieli troje dzieci, Grażynę, Zygmunta i Przemysława.

W 1922 r. w porozumieniu z Okr. Komendantem PKU, powołał Szkolny Hufiec PO, w którym pełnił funkcję opiekuna-wychowawcy. Prowadził też obozy sprawnościowo-sportowe i wojskowo-militarne, wpajał młodzieży, karność, koleżeńskość, sprawność i obowiązek wobec ojczyzny.. Wprowadził też obowiązkowo jazdę konną i został Komendantem Szkolnego Hufca Konnego PW „Czarniecczyków”. Działal też na rzecz Chełma i regionu.

W latach 1930-1935 pełnił funkcję dyrektora Gimnazjum „Czarniecczyków” w Chełmie, przyczynił się do podniesienia poziomu oświatowo-sportowego szkoły. W 1933 r. wraz z załogą którą stanowili harcerze-sportowcy członkowie Szkolnego Koła Ligi Morskiej i Kolonialnej, uczestniczył w ogólnopolskim spływie z Uhruska, Bugiem i Wisłą do Morza jako sternik, łodzią pn. „Chełmianka”. Był członkiem i działał w Lidze Ochrony Przyrody, Lidze Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej i Lidze Morskiej i Kolonialnej.

W 1935 r. został przeniesiony służbowo do Warszawy, gdzie objął stanowisko dyrektora Gimnazjum im J. Poniatowskiego. W dalszym

ciągu udzielał się sportowo, sprawował też opiekę nad drużyną harcerską. Organizował nadzorował i prowadził obozy sportowo-wypoczynkowe. Uczestniczył w pracach nad nowym systemem przekształcającym szkoły na 4-letnie gimnazja i 2-letnie licea.

W latach 1938-1939 pełnił obowiązki wizytatora szkół zawodowych KOS Warszawa-Łódź, uczestniczył też w konferencjach i kursach Ministerstwa Oświaty. W tym czasie był opiekunem, 14 Wodnej Warszawskiej Drużyny Harcerskiej, brał też udział jako opiekun w wyprawach kajakami i łodziami po jeziorach i rzekach polskich.

W czasie okupacji działał w konspiracyjnym systemie tajnego nauczania na terenie Warszawy i Zalesia Górnego. Brał też udział w akcji podziemnej pod ps. „Cyt” w „służbie ochrony powstania”. Po wyzwoleniu 5 lutego 1945 r. otrzymał od kuratora Warszawy nominację na dyrektora do zorganizowania pierwszego po wojnie, Państwowego Gimnazjum Męskiego im. J. Poniatowskiego w Warszawie.

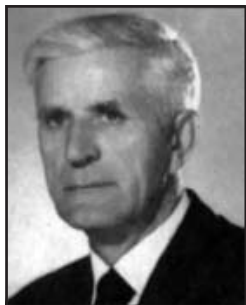
Otrzymał też na początku 1946 r. propozycję zorganizowania dla 700 biednych uczniów szkół warszawskich, pierwszego dwumiesięcznego obozu sportowo-wypoczynkowego, na zaproszenie rządu bułgarskiego, nad Morzem Czarnym. Było to dla niego wielkie wyzwanie z którego się wywiązał chociaż lekarze odradzali mu wyjazd ze względu na zły stan zdrowia.

Zmarł nagle 16 sierpnia 1946 r. nad Morzem Czarnym w miejscowości Komczia w okolicach Warny, w obozie który prowadził. Zakończył życie wypełnione pracą dla młodzieży i z młodzieżą. Jego zwłoki spoczywają w Warszawie.

Za pracę otrzymał: „Srebrny Krzyż Zasługi”, „Medal Niepodległości”, „Medal Państwo Swojemu Obrońcy”, „Odznaka Pułkowa 7 pp Leg.”, „Medal Dziesięciolecia”, „Srebrny Medal Za Długoletnią Służbę”, „Srebrny Krzyż Honorowy LOPP” i „Srebrny Medal LMK”.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Archiwum Państwowego Gim. i Liceum im. S. Czarnieckiego w Chełmie, kwerenda 2002r. Księga Pamiątkowa Czarniecczyków „W dwudziestą rocznicę” 1915-1935. Księga Pamiątkowa „Czarniecczyków” Tom, I, II i III. „Portret Ojca” wspomnienie dzieci – Aliny, Grażyny, Zygmunta i Przemysława Dąbrowskich, z VI Zjazdu Czarniecczyków Chełm 22-24 wrzesień 1995 r. „Zwierciadło” 1923-1933. „Kronika Nadbużańska” 1933-1935. „Gość” 1922-1924. „Spójnia” 1933. „Wzlot” 1932. Kronika Biograficzna Nauczycieli ZNP w Chełmie.

Witold Jerzy Falkowski (1914-1994)

ps. „Wik”

nauczyciel wychowania fizycznego, żołnierz WP i AK, działacz oświatowy i sportowy.

Urodził się 1 listopada 1914 r. w Chełmie. Był synem Kazimierza i Celiny z d. Barylska. Po jego urodzeniu, rodzina przeniosła się do Strupina Małego k\Chełma, gdzie objęli w posiadanie gospodarstwo rolne.

Po ukończeniu Szkoły Powszechnej, dalszą edukację kontynuował w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Chełmie, które ukończył w 1935 r. Będąc uczniem Seminarium, był członkiem SKS „Zdrów”. Tu poznał walory zdrowotno-wychowawcze, wychowania fizycznego i sportu oraz metody nauczania przedmiotu w-f. Sędziował również zawody różnej rangi organizowane przez SKS „Zdrów”.

Służbę wojskową odbył w Szkole Podchorążych Rezerwy przy 24 Pułku Piechoty w Łucku. Po powrocie z wojska przez rok pracował na roli, pomagając rodzinie. Korzystając z propozycji, 1 września 1937 r. podjął pracę pedagogiczną na etacie nauczyciela wychowania fizycznego w Publicznej Szkole Powszechnej w Hostynnem pow. Hrubieszów. Prowadził też chór szkolny i drużynę harcerską oraz dodatkowe zajęcia sportowe. Udzielał się społecznie w życiu gminy i powiatu. Pełnił też funkcję Z-cy Komendanta Komendy Hufca ZHP w Hrubieszowie i Komendanta Związku Rezerwistów oraz Związku Strzeleckiego i Drużyny WF i PW w Hostynnem.

W miesiącach wakacyjnych i feriach, prowadził obozy szkolne, harcerskie i PW. Jako Komendant brał udział w szkoleniach Okręgowej Komendy „Strzelca” i ZHP z zakresu spraw militarnych i obo-

wiązków instruktora WF i PW.

Po odbyciu w 1938 r. ćwiczeń wojskowych otrzymał stopień sierżanta podchorążego, a w rok później podporucznika WP. W czasie „kampanii wrześniowej” brał udział w walkach obronnych w pow. chełmskim. Z konspiracją związał się w 1939 r., początkowo był członkiem KOP, później POZ (komendant rejonu) a następnie ZWZ.

W 1942 r. ożenił się w Chełmie z Ireną Franciszką Ossesówną, 9 lipca 1943 r. urodził się syn Andrzej. Wkrótce po porodzie żona zmarła, dziecko wychowywali dziadkowie, on ukrywał się przed aresztowaniem.

Był jednym z organizatorów konspiracji na terenie Chełma i pow. chełmskiego. Sprawował funkcję komendanta I rejonu. W 1943 r. przez kilka miesięcy pełnił obowiązki komendanta obwodu AK Chełm. Aresztowany w październiku 1944 r. przez NKWD był sądzony i skazany na 10 lat więzienia we Wronkach, za przynależność do AK. Zwolniony w październiku 1945 r., powrócił do Chełma.

W październiku 1945 r. rozpoczął pracę w I Liceum Ogólnokształcącym im. S. Czarnieckiego w Chełmie na etacie nauczyciela wychowania fizycznego. Prowadził zajęcia sportowe w ramach SKS „Czarniecczyków” i Szkolny Hufiec PW. Był również odpowiedzialny za życie sportowe szkoły, reprezentację i wyniki rywalizacji międzyszkolnej.

Organizował i prowadził: obozy, kolonie, wycieczki piesze i rowerowe. Był w „grupie odbudowy” powojennej oświaty, wychowania fizycznego i sportu szkolnego. W latach 1950-1951 pełnił funkcję Z-cy Dyr. I LO „Czarniecczyków” w Chełmie. W dalszym ciągu doksztalał się, na kursach i konferencjach pedagogicznych. W maju 1952 r. zdał egzamin w Warszawie, i otrzymał dyplom nauczyciela wychowania fizycznego szkół średnich i pomaturalnych.

W 1947 r. zawarł drugi związek małżeński w Chełmie z Ireną Górniak. Z tego związku mieli troje dzieci, Jerzego, Zbigniewa i Barbarę.

W wyniku reorganizacji systemu szkolnictwa, 1 sierpnia 1969 r.

otrzymał nominację na dyrektora Szkoły Podstawowej Nr 9 w Chełmie. Włożył wiele pracy w zorganizowanie tej placówki oświatowej i włączenia jej do grona najlepszych w okręgu lubelskim. Będąc dyrektorem uczył też wychowania fizycznego, prowadził SKS i PO. Popularyzował w szkole turystykę, organizował wędrowki piesze i rowerowe. Udzielał się też społecznie w życiu kulturalno-sportowym Chełma.

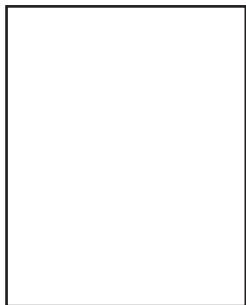
W wieku 63 lat, 1 sierpnia 1977 r. przeszedł na emeryturę. W dalszym ciągu udzielał się społecznie, był Prezesem Chełmskiego Koła Światowego Związku Żołnierzy AK. Należał do znanych dokumentalistów ruchu oporu na terenie Inspektoratu Chełmskiego.

Za pracę otrzymał: „Srebrny Krzyż Orderu Virtuti – Militari”, „Krzyż Partyzancki”, „Krzyż AK”, „Złoty Krzyż Zasługi”, „Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski”, „Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski”, „Srebrny Medal za Zasługi dla Obronności Kraju” i „Medal Komisji Edukacji Narodowej”.

Zmarł 3 lutego 1994 r. i został pochowany z honorami wojskowymi na cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Wywiad z Witoldem J. Fałkowskim Chełm 1974 r. Archiwum rodzinne Fałkowskich kwerenda Chełm 2001 r. I. Caban „Oddziały AK 7 pp leg.1939-1945 Lublin 1994 r.

Franciszek Gassner (1873–1947)

inżynier, fabrykant, społecznik.

Urodził się 9 listopada 1873 r. Był synem Ignacego i Franciszki z d. Welcel, wyznania rzy.–kat. Do Chełma przybył 15 maja 1891 r. i zamieszkał w kamienicy przy ul. Pocztowej 62. W 1906 r. poślubił Marię Boguszewską, a w 1907 r. z tego związku urodziła się córka Janina. W niedługim czasie, związał się biznesem z Kretzschmarem (fabrykant-właściciel inż. Wilhelm Kretzschmar ok. 1880 r. ukończył i oddał do użytku kompleks budynków, przy ul. Pocztowej 62 w Chełmie. Były to: fabryka maszyn rolniczych i odlewnia żelaza oraz jednopiętrowa kamienica). Na przełomie 1906-1907 r., przejął na wyłączną własność rodzinny majątek Kretzschmarów mieszczący się przy ul. Pocztowej 62, a więc fabrykę, odlewnię i kamienicę, które z czasem unowocześnił.

Był wychowany w duchu zdrowia i sportu, humanista, będący człowiekiem światłym, jako pierwszy zaczął dbać o sprawność fizyczną i zdrowie swoich pracowników, fabryki i odlewni. Powołał w 1906 r. na terenie fabryki, „Oddział Straży Zawodowej” i „Towarzystwo Pomocy”. W wielkiej konspiracji przed urzędnikami i policją carską w tych organizacjach, w latach 1906-1912 odbywały się zajęcia sportowe systemu „Sokolego”, tworząc w ten sposób Robotniczy Ruch Sportowy w Chełmie. W latach 1918-1939 udzielał się w życiu miejskim, brał też udział w wielu akcjach kulturalno-regionalnych i sponsorował zawody, festyny i turnieje sportowo-turystyczne.

Wpływ jego twórczej osobowości, przeniósł się na zwyczaje i tajemnice kamienicy przy Pocztowej 62, której „dobry duch”, przycią-

gał ludzi ciekawych, twórczych i zasłużonych dla Chełma. Z czasem wypracowany duch i styl, tworzyły tajemnice i legendę tej kamienicy. Oczywiście duży wpływ na „legendę kamienicy” wniosła „bardzo wytworna a jednocześnie skromna”, pani domu chełmianka Maria Boguszevska-Gassner (ur. w 1880 r) (następnie ich córka Janina Niemyska).

Z czasem kamienica została rozbudowana i unowocześniona, po zapewnieniu „komfortu egzystencji” rodzinie Gassnerów oraz służbie, część lokali w okresie międzywojennym była wynajmowana lokatorom, a nawet ludziom ubogim.

W latach 1915-1920 fabryka była unieruchomiona w wyniku działań wojennych. Od marca 1920 r. fabryka została ponownie uruchomiona i prowadzona pod nową firmą „F. Gassner, K. Najdeker i W. Orłowski” w Chełmie jako wytwórnia maszyn rolniczych i odlewnia żelaza.

Po wyzwoleniu od 1944 r. – nastaly inne czasy – „kamienica traciła ducha tamtych lat”, a fabrykę przejęła nowa władza, a on w swojej fabryce pracował przez pewien czas jako magazynier.

Po „trudach adaptacji i akceptacji nowej rzeczywistości i władzy ludowej”, zmarł 2 lutego 1947 r. i został pochowany na Cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie.

Obowiązki administratora kamienicy przejęła córka Gassnerów Janina Niemyska, która wkrótce wraz z córką Anną wyjechała z Chełma. Fabrykę przejęła nowa władza a „sławna kamienica” przeszła również na własność „kwaterunkową” państwa.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

K. Czernicki. „Chełm przeszłość i pamiątki” Chełm 1936; APLOCH. Akta m. Chełma. Księgi Meldunkowe.

Jan Grzela (1905-1996)

instruktor gimnastyki, wychowania fizycznego, sportu i turystyki, sportowiec, regionalista, działacz-społecznik.

Urodził się 4 grudnia 1905 r. w Chełmie w rodzinie mieszczańskiej. Wychowany był w duchu wartości patriotycznych i wyznania chrześcijańskiego. Był synem Józefa i Zofii z d. Falenta. W 1915 r. z powodów politycznych rodzina została wywieziona do gubernii mohylewskiej i zamieszkała koło Orszy. Tu ukończył szkołę powszechną.

W 1921 r. rodzina powróciła do Chełma. Dalszą edukację kontynuował w Chełmskiej Państwowej Szkole Rzemieślniczej, którą ukończył w 1924 r. Jako uczeń tej szkoły należał do III Chełmskiej Drużyny Harcerskiej im. J. Kilińskiego. Podczas pierwszego Zlotu Chorągwi Lubelskiej w 1922 r. zdobył pierwsze sprawności z: obozownictwa, krajoznawstwa i gimnastyki. Był też członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej.

W lipcu 1924 r. został przyjęty do Chełmskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. W dowód uznania w 1925 r. jako druż-przodownik, uczestniczył w Zlocie „Sokolim” w Warszawie, tu otrzymał uprawnienia instruktora z gimnastyki i ćwiczeń militarnych z możliwością awansu na naczelnika. Jako instruktor prowadził gimnastykę w „Gnieździe” przy ul. Mickiewicza 6. Uczestniczył też w „Złotach Sokolich” w Krakowie, Poznaniu, Lublinie i Zamościu.

Od 1925 r. stał się członkiem Chełmskiego Towarzystwa Cyklistów, a od 1929 r. prowadził zajęcia w dziale rajdów i wycieczek rowerowych. W latach 1926-1928 pełnił służbę wojskową w 21 Pułku Ułanów Nadwiślańskich w Równem gdzie otrzymał stopień plutonowego a po kursach wachmistrza. W 1928 r. został przyjęty do Chełmskiego

Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

W 1930 r. rozpoczął pracę w Chełmskiej Dyrekcji Kolei i działalność w kolejowym klubie sportowym „Kolejowe Przysposobienie Wojskowe”. W KS „KPW”, prowadził zajęcia sportowe z drużynami: piłki nożnej, siatkówki, lekkiej atletyki i grupą turystyki pieszej i rowerowej a zimą narciarskiej. Drużyny te brały udział w zawodach i były zrzeszone w „KPW” i DOKP.

Od września 1930 r. po kursie w Lublinie otrzymał funkcję „chorążego sztandaru” KS „KPW”. Na kursie w 1931 r. w Węgierskiej Górcie zorganizowanym przez Okręgowy Sztab LOPP, otrzymał nominację na komendanta obrony stacji PKP Chełm w razie wojny i współpracował z garnizonem.

W 1934 r. ukończył kurs w Poroninie i otrzymał tytuł instruktora narciarstwa i turystyki, a w Radomiu instruktora kolarstwa. Od 1935 r. kolarstwem zajął się wyczynowo a turystyką profesjonalnie. W Suścu na Roztoczu współtworzył bazę wypoczynkowo-turystyczną dla środowiska, rodzin i pracowników PKP. W późniejszym czasie bazę w Suścu, przekształcono na ośrodek wypoczynkowo-rekreacyjny, w którym prowadził też zajęcia turystyczno-sportowe.

Od 1935 r. był reprezentantem: Chełmskiego Klubu Cyklistów, Okręgu Radomskiego KPW, Federacji KPW i Lubelskiej DOKP. Posiadał status zawodnika zawodowego. Brał udział w wyścigach kolarskich w: Radomiu, Brześciu, Lublinie, Zamościu, Kowlu, Łucku, Lwowie i Warszawie.

12 lipca 1936 r. w Radomiu podczas „Mistrzostw Federacji KPW” w kolarskim biegu klasycznym zdobył złoty medal wynikiem 1 godz.57 min. 21*06 sek. Za ten wynik otrzymał od Federacji KPW dyplom i „Medal Mistrza Sportu”.

Od 1936 r. reprezentował sekcję lekkiej atletyki KS „KPW” i MKS Chełm oraz Lubelski DOKP, w biegach na 100 i 200 m., w skoku w dal i wzwyż. Brał udział w zawodach la. w: Lublinie, Radomiu, Zamościu, Łucku, Kowlu i Stanisławowie.

W 1939 r. ukończył w Lublinie z wyróżnieniem kurs pedagogiczny i otrzymał tytuł instruktora wychowania fizycznego. W latach

1936-1939 prowadził w Chełmie w miejskim „Ogródku Jordanowskim”, zajęcia z „systemu gimnastyki sokolej” z młodzieżą szkół powszechnych, zawodowych i rzemieślniczych, jako uzupełnienie lekcji z wychowania fizycznego.

Związek małżeński zawarł 30 lipca 1940 r. w Chełmie z Władysławą Bogusz. Z tego związku mieli córkę Wiesławę.

Podczas okupacji pozostał w Chełmie i działał w ruchu oporu. Pracował w firmie Bauinspektion w charakterze technika budowlanego. W 1944 r. wraz z wyzwoleniem Chełma, otrzymał pracę na kolei jako referent techniczny. Współtworzył Oddział Drogowy w Okręgu PKP. Uczestniczył też w grupie tworzącej władze w powojennym Chełmie.

Na przełomie 1944\1945 r. wraz z kolegami na bazie Kolejowego Klubu Sportowego „Kolejowe Przysposobienie Wojskowe” powołał przy Związku Zawodowych Kolejarzy- Klub Sportowy „Kolejarz” Chełm. Prowadził w KS „Kolejarz”, drużynę piłki siatkowej oraz cały pion turystyki pieszej i rowerowej a zimą narciarstwo, a w latach 1948-1951 był też jego Prezesem.

W 1946 r. kierował odcinkiem prac przy budowie stadionu sportowego w Chełmie im. PKWN i grupą junaków „Służba Polsce”. W 1948 r. współprojektował kościół w Lipsku k\ Zamościa, a w 1956 r. współnadzorował budowę kościoła w Rudzie Hucie k\Chełma.

W 1954 r. ukończył w Warszawie zaocznie Technikum Budowlane. Za „kampanię wyborczą” otrzymał „Dyplom Honorowy” oraz awansował na „Starszego Adiunkta Rejonu Budynków”. W 1963 r. za całokształt pracy na rzecz rozwoju kultury fizycznej, otrzymał „Złotą Honorową Odznakę Federacji Kolejarzy”.

W tym czasie działał, w Chełmskim Oddziale PTTK, TKKF, Lidze Ochrony Przyrody i Radzie Miejskiej. Od 1963 r. w środowisku chełmskim, regionie i zaprzyjaźnionych kręgach nosił przydomek „Wujcio”.

Po przejściu na emeryturę w 1970 r. zajął się wyłącznie działalnością sportowo-rekreacyjną jako instruktor KO w ośrodku wczasowym w Suścu. Zaprojektował i wybudował m. in.: „Salę zieloną”,

tor sprawnościowy, boisko do gier i zabaw i rekreacji. Jako dawny ułan i znawca koni, przez pewien czas prowadził naukę jazdy konnej w Klubie Jeździeckim „Halicz” w Natalinie k\Chełma. Za działalność otrzymał „Złotą odznakę PTTK”, „Turysty Seniora” i „Medal 75-lecia PTTK”.

Zmarł 15 października 1996 r. i został pochowany na cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie. Zarząd Chełmskiego Oddziału PTTK dla upamiętnienia jego zasług ufundował pomnik.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Archiwum Obszarowe w Lublinie 2000 r. Archiwum Chełmskiego Oddziału PTTK 1999 r.
Archiwum rodzinne 1985 r. Wywiad z Janem Grzelą Chełm 1985 r. W.A .Kozłowski „Dzieje Kultury Fizycznej na Ziemi Chełmskiej” Chełm 1994

* *Biogram ten już się ukazał w kwartalniku „Wychowanie fizyczne i sport” w 2004 r. ze skróconym aparatem naukowym.*

Kazimierz Paweł Janczykowski (1888-1972)

pionier wychowania fizycznego i sportu oraz ruchu krajoznawczo-turystycznego i też systemu struktur ochrony przyrody i środowiska, nauczyciel wychowania fizycznego i geografii, regionalista, etnograf, badacz oraz kustosz muzeum.

Był twórcą Chełmskiego Szkolnego i Miejskiego „Systemu wycieczek, wędrówek i obozów” i „Ruchu Krajoznawczo – Turystycznego” oraz „Współczesnej Turystyki”. Był też współtwórcą Lubelskiego Szkolnego Ruchu Wycieczek Krajoznawczo-Turystycznych. Był pierwszym który poszukiwał i tworzył wraz z młodzieżą system zachowania i ochrony przyrody i środowiska dla potomnych. Opracowywał też nowe szlaki wycieczkowe naukowo i dydaktycznie).

Urodził się 25 stycznia 1888 r. w Metelinie k/Hrubieszowa. Był synem Konstantego i Leontyny z d. Drzewiecka. Ojciec w randze porucznika brał udział w 1863 r. w Powstaniu Styczniowym.

Osierocony w 1896 r. trafił pod opiekę ciotki Józefy Lewandowskiej w Lublinie. Tu nad jego wychowaniem czuwał krewny ksiądz Piotr Szyszkowski. Pierwsze kroki edukacyjne stawiał w Prywatnej Szkole Lebiedońskiego w Lublinie przy ul. Zielonej, a od 1897 r. uczył się w Lubelskim Rządowym Carskim Gimnazjum przy ul. Namiestnikowskiej. Jego wychowawcą i nauczycielem w tym czasie był prof. Hieronim Łopaciński, który wywarł duży wpływ na jego dalsze zainteresowania i pasje życiowe.

W 1905 r. z inspiracji Polskiej Macierzy Szkolnej w Lublinie wybuchł strajk. Podczas strajku przewodził, jednej buntowniczej grupie Polaków, za co został wydalony ze szkoły i prześladowany. Aby utrzymać się, dawał korepetycje i podjął pracę w piekarni mistrza Tomasza Szczepańskiego, u którego w 1908 r. otrzymał dyplom „czeladnika piekarskiego”.

Po unormowaniu się sytuacji politycznej pobierał naukę w Pry-

watnym Gimnazjum Polskim im. Stefana Batorego w Lublinie, w którym 20 czerwca 1908 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. Dbając o swoje morale i sprawność ruchową, od 1905 r. był członkiem Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Lublinie.

W latach 1909-1910 studiował medycynę w Monachium, następnie w Pradze, potem nieoczekiwanie przerwał studia. Korzystając z zaproszenia siostry Heleny Budkiewicz, od 1911 r. przebywał w Petersburgu. Tu wstąpił do Polskiego Oddziału „Sokoła”. Pogłębiając swoją wiedzę kształcił się w latach 1912-1914 w Petersburskim Instytucie Wychowania Fizycznego. W czasie studiów był naczelnikiem miejscowego Oddziału Polskiego „Sokoła”. Podczas działalności w „Sokole” uzyskał kwalifikacje: buchaltera i nauczyciela specjalisty. Dostrzeżony przez oświatowe władze rosyjskie, jako dyplomowany nauczyciel został skierowany do Syzrania na kierownika kursów doskonalenia nauczycieli wychowania fizycznego. W Kazaniu wydał w języku rosyjskim podręcznik „Teoria ćwiczeń gimnastycznych”.

W 1912 r. zawarł związek małżeński z Eleonorą Rudzitt z Krasławia z Infant. Z tego związku mieli troje dzieci: Stanisława, Krystynę i Teresę.

W 1916 r. w Syzranii przy szkole w której uczył wychowania fizycznego, powołał „Szkolne Koło Miłośników Sportów Wodnych” i organizował wycieczki łodziami po Wołdze. Do Koła uczęszczała też młodzież z polskich kolejarskich rodzin deportowanych przez władze carskie z Królestwa Polskiego. Na skutek okropności „Rewolucji Październikowej”, w 1917 r. wraz z grupą Polaków, której przewodził, po wielu trudnościach powrócił do Polski.

W 1918 r. stanął się w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z gotowością do pracy. Tu otrzymał nominację na nauczyciela wychowania fizycznego w Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie. Był pierwszym wykwalifikowanym nauczycielem z wychowania fizycznego w chełmskiej oświacie.

Od 1919 r. wprowadził przez siebie dopracowany i przystosowany do szkół chełmskich program z wychowania fizycznego narzucony przez Warszawskie Kuratorium Okręgu Szkolnego. Oddał też do użyt-

ku pierwszą salę sportową, którą zbudował wraz z młodzieżą, z przeznaczeniem na lekcje w-f i zajęcia sportowe. Był organizatorem pierwszych zawodów sportowych szkół nadbużańskich, biegu przełajowego oraz pokazów w formie lekcji, gimnastyki „systemu sokolego”.

Był uczestnikiem „Ogólnopolskiego Zjazdu Oświatowego”, który odbył się 8 grudnia 1923 r. w Chełmie. Działał również w powołanej w Chełmie, od 1924 r. Radzie Wychowania Fizycznego. Od 1923 r. w Uhrsku n\ Bugiem tworzył bazę dla sportów wodnych oddaną w 1927 r.

W 1927 r. powołał Uczniowskie Koło Sportowe „Czarniecczycy”. W 1929 r. powołał „Szkolne Koło Miłośników Wody”, przemianowane na Klub Wioślarki z bazą w Uhrsku. W 1930 r. wraz z członkami koła zbudował łódź „Chełmianka”, którą dopłynął Bugiem i Wisłą do Warszawy i z powrotem. W 1931 r. powtórzył tę wyprawę, już kajakami. Działał też w Chełmskim Międzyszkolnym Klubie Sportowym.

Był również pionierem ruchu krajoznawczo-turystycznego w Chełmie. W latach 1920-1921 studiował na Uniwersytecie w Poznaniu geografię, co sprawiło, że jego pasje skłoniły się do: geografii, geologii, astrologii, wycieczek, krajoznawstwa i turystyki. Powołał też pierwsze Szkolne Koło wycieczkowo-krajoznawczo-turystyczne.

W 1923 r. założył w Chełmie stację meteorologiczną PIHM. Powołał również Koło Geograficzno-Krajoznawcze, co spowodowało, że w miejscowym muzeum powstały działy: regionalny i krajoznawczy. W 1923 r. uzyskał dyplom nauczyciela geografii szkół średnich.

9 stycznia 1928 r. została powołana w Warszawie Liga Ochrony Przyrody (LOP). Fakt ten miał znaczący wpływ na dalsze prace K. Janczykowskiego, w maju 1928 r. otrzymał statut i postulaty z ZG LOP, stan ten zaakceptowała młodzież i dyrekcja szkoły. We wrześniu 1928 r. wraz z rozpoczęciem roku szkolnego 1928\1929 powołał przy Gimnazjum Szkolną Ligę Ochrony Przyrody (LOP). Pierwsze specjalistyczne Koła LOP utworzyły klasy VI i VII geograficzne i przyrodnicze (większość to członkowie SKKT).

Szkolne Koła „Czarniecczyków” Ligi Ochrony Przyrody, były pionierskie i jako pierwsze w Chełmie, kierowane przez K. Janczy-

kowskiego tworzyły ruch ochrony przyrody, w mieście i powiecie. Z dokumentów wynika „że powstała w Polsce w 1928 r. Liga Ochrony Przyrody zawiązała się okresowo przy IUNG (szczególnie) w Puławach i Chełmie (i najlepiej działały na Lubelszczyźnie)”.

Do pierwszych przejawów działalności Szkolnych Kół LOP „Czarniecczyków” było spisanie przez członków, na terenie Chełma i powiatu miejsc fauny i flory. Prowadzono też prace nad wytyczeniem ochrony szczególnych miejsc. Postulowano do Władz Miejskich o pomoc w tej sprawie. Na podstawie tych faktów należy stwierdzić, że K. Janczykowski jako pierwszy tworzył formy i podstawy ruchu ochrony przyrody i środowiska w Chełmie i powiecie.

W 1933 r. wydał szkic geograficzno-krajoznawczy regionu Chełmskiego. Sukcesem jego wieloletniej pracy badawczej było archeologiczne odkrycie w 1934 r. grobu neolitycznego z epoki kultur amfor kulistych w Poniatówce k\Wojśławic. W lipcu 1939 r. zorganizował pierwszy wędrowny obóz naukowo-badawczy po Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim.

W czasie okupacji działał w ruchu oporu oraz prowadził tajne nauczanie w Chełmie, Sawinie i okolicy. Po wyzwoleniu wznowił swoją pracę badawczą i nadal organizował obozy naukowo-krajoznawcze. W kronikach szczegółowo przedstawił swoje spostrzeżenia z licznych ekspedycji a swoje analizy naukowe publikował w pismach specjalistycznych: „Orli Lot” i „Poznaj Swój Kraj”. Wychowania fizycznego już nie uczył tylko geografii.

Od 1918 r. był członkiem – ZNP (w latach 1918-1939 i 1945-1970); Polskiego Towarzystwa Geograficznego i uczestniczył w Ogólnopolskich Zjazdach w Warszawie, Gdańsku i Krakowie; Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego; Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”; Związku Strzeleckiego „Strzelec” i ZHP.

W latach 1948-1953 był kierownikiem Lubelskiego Ośrodka Doskonalenia Kadr. W latach 1949-1969 działał w komisjach oświaty i kultury. Był współzałożycielem Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Chełmskiej. Działał w Towarzystwie Wiedza Powszechna i Lidze Ochrony Przyrody. Występował w Telewizji i Polskim Radiu głosząc

pogadanki popularno-naukowe. Był również kustoszem Muzeum Chełmskiego.

Był odznaczony: „Odznaką za Walkę o Szkołę Polską”, „Złotym Krzyżem Zasługi”, „Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski”, „Złotą Odznaką PTTK”, „Zasłużony Działacz Kultury” i „Honorową Odznaką Zrzeszenia Studentów Polskich”.

W 1970 r. Oddział PTTK w Chełmie z okazji jubileuszu 60-lecia Chełmskiego Krajoznawstwa wydał medal „Kazimierz Janczykowski – nestor Chełmskich Krajoznawców”. W 1980 r. Oddziałowi Chełmskiemu PTTK nadano imię Kazimierza Janczykowskiego.

Zmarł 15 kwietnia 1972 r. i został pochowany na cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie. Chełmski Oddział PTTK w uznaniu jego dokonań ufundował mu pamiątkową płytę. Jego imieniem nazwana jest jedna z ulic i szkoła w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Fragmety z książki – W.A. Kozłowski „Kazimierz Paweł Janczykowski 1888-1972 (życie – twórczość – wspomnienia)” Chełm 2000 r.

* *Biogram ten już się ukazał w kwartalniku „Wychowanie fizyczne i sport” w 2002 r. ze skróconym aparatem naukowym.*

Stanisław Karwowski (1920–1985)

sportowiec, trener, działacz sportowy.

Urodził się 3 maja 1920 r., w miejscowości Biała Cerkiew na Ukrainie. Był synem Władysława i Anny z d. Pisarzewska. W kilka lat później rodzina przeniosła się do Chełma i tu zamieszkali przy ul. Pierackiego 8. Ojciec jego był „Mistrzem Lukiernikiem” i prowadził „małą manufakturę” cukiernię.

Nauki pobierał w szkole powszechnej i średniej w Chełmie. Jako uczeń przejawiał zdolności ruchowe, uczestniczył w zawodach sportowych szkolnych i międzyszkolnych. Grał też w chełmskiej dzielnicowej drużynie futbolowej.

We wrześniu 1942 r. rodzina weszła w posiadanie kamienicy przy ul. Obłońskiej 9. Tu ojciec otworzył „małą fabrykę cukierków”, a on praktykował i zdobył tytuł „Mistrza Lukiernika”. Otrzymał też „Techniczne Uprawnienia Budowlane”.

Powołanie do jednostki wojskowej w Tomaszowie otrzymał 25 września 1945 r. Po odbytej służbie wojskowej los rzucił go do Dzierżoniowa. W lipcu 1948 r. wrócił do Chełma, ale już z rodziną z żoną Marią i synem Markiem.

Wraz z przybyciem zaangażował się w „tworzenie powojennego sportowego życia w Chełmie”. W wyniku działań w „Zawodowych Związkach w Pionie Spółdzielczości Pracy” (które działało w środowisku robotniczym) w gronie kolegów powołał w Chełmie na początku 1949 r. Klub Sportowy „Związkowiec” z sekcjami: piłki nożnej i bokserską. Siedziba klubu mieściła się przy ul. Lubelskiej 2 w „starym domu kultury” (dawniej Sala Resursy). W tym samym

czasie pełnił funkcję sekretarza Powiatowej Rady Sportu przy Powiatowej Radzie Związków Zawodowych w Chełmie. Z jego inicjatywy został oddany do użytku 23 czerwca 1949 r. basen przy ul. Kąpieliskowej w Chełmie.

W styczniu 1950 r. w ramach reorganizacji powołuje w Chełmie drugi KS „Start” w „Pionie Spółdzielczości Pracy” z sekcją bokserską, do której przeszło wielu zawodników z KS „Związkowiec”, który mieścił się w tym samym lokalu. Treningi ogólnorozwojowe i część technicznych prowadził sam, które odbywały się w liceum pedagogicznym.

Ring natomiast mieścił się na scenie kina „Zorza”, tu też odbywały się walki, a drużyna była zrzeszona w Lubelskim OZB w klasie B. Wszelką pomoc klub otrzymywał z WKS „Gwardia” z Lublina. W 1953 r. w wyniku braku pomocy ze strony władz miejskich sekcja zakończyła swoją działalność.

Nieoczekiwanie 20 maja 1950 r. rodzina przenosi się do Zamościa, on cały czas działał w Chełmie. Dnia 6 czerwca 1956 r. sprowadza rodzinę do Chełma, żonę i synów Marka i Jacka, i na stałe osiadł, przy ul. Obłońskiej 9. Przez pewien czas kontynuował tradycje rodzinne, i prowadził „fabryczkę cukierków”, jednocześnie udzielał się społecznie.

Zimą 1957 r. wraz z kolegą na bazie szkół średnich powołuje sekcję hokeja na lodzie pod patronatem MZKS „Chełmianka”. Treningi prowadził sam a mecze ligowe odbywały się na tzw. „starym basenie”, gdzie było zorganizowane lodowisko z „bandami meczowymi”. Drużynę sponsorował WKS „Lublinianka”. Do największych sukcesów chełmskiej sekcji hokejowej należały: wygranie „Turnieju Ekspresu Wieczornego – Talenty” Chełm pokonał w finale młodzieżowe drużyny z Lublina i Krakowa, organizowanie masowych imprez „Złoty Krążek” i „Bałów Sylwestrowych na Lodzie” oraz czołowe miejsce wśród młodzieżowych drużyn w okręgu. Pod koniec 1965 r. sekcja została rozwiązana.

Szukając realizacji dalszych „młodzieńczych sportów”, na początku 1958 r. na bazie młodzieży szkół chełmskich powołuje pod patronatem TKKF „Chełmianka” sekcję pływacką, z którą sam prowadzi

treningi, na basenie WKS „Gwardia” i KS „Awia” Świdnik. W grupie młodzików sekcja liczyła się w okręgu i przyczyniła się do popularyzacji pływania w Chełmie i powiecie. Sekcja istniała do 1964 r.

Zmarł 5 czerwca 1985 r. i został pochowany na cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Wywiad ze Stanisławem Karwowskim, Chełm 1979-1982. APLOCH. Akta m. Chełma. Księgi Meldunkowe. W. A. Kozłowski „Dzieje kultury fizycznej na ziemi chełmskiej” Chełm 1994.

Antoni Kostrzanowski (1897–1927)

nauczyciel, Piłsudczyk, członek POW, instruktor WF i PW, bojownik o wolność

Urodził się w 1897 r. Od 1915 r. był członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej. Był instruktorem POW służby łączności, strzelania i zajęć sprawnościowych. Od 1915 r. współtwórca chełmskiego ruchu skautowego następnie harcerskiego. Współzałożyciel i wkrótce komendant z III-stopniem I Chełmskiej Drużyny Koedukacyjnej Skautowej – mianowanej na VI Lubelską. Jako dowódca grupy młodzieży–czarniecczyków brał udział w wyzwoleniu Chełma w 1918 r. Był też założycielem i komendantem pod koniec 1918 r. pierwszej drużyny harcerskiej przy Seminarium Nauczycielskim Męskim w Chełmie.

W latach 1919-1920, ochotnik służby wojskowej w baterii konnej artylerii w tzw. „wojnie bolszewickiej”, i bojownik walk o ustalenie granic polskich. Absolwent Szkoły Filologicznej-(Gimnazjum im. S. Czarnieckiego z 1920 r). Od 1 września 1924 r. w tymże Gimnazjum był nauczycielem matematyki i fizyki. Udzielał się w życiu sportowym szkoły, uczestniczył też w obozach Szkolnego Hufca WF i PW oraz PW, na których prowadził zajęcia sprawnościowe i wojskowe.

W 1927 r. (w wyniku nieporozumień polityczno-honorowych) zginął „śmiercią samobójczą” i został pochowany na cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

K. P. Janczykowski. Archi. Pryw. „Materiały dotyczące Gimnazjum 1918-1939”. Księga Pamiątkowa „Czarniecczy” – W dwudziestą rocznicę 1915-1935. Chełm 1936. APLOCH. Inspektorat Szkolny. Akta m. Chełma.

Witold Kozłowski (1907-1973)

sportowiec, instruktor WF i PW, bojownik ruchu oporu, działacz kultury fizycznej, społecznik.

Urodził się 25 września 1907 r. w Komarnie woj. lubelskie, w rodzinie podupadłej szlachty wyznania rz.–kat. Ojciec Antoni był zarządcą dóbr, majątku rolniczo-hodowlanego i stadniny koni Wygoda, obecnie Janów Podlaski, zwanego też niegdyś Biskupim; matka Maria Zofia z d. Soborska prowadziła sklep kolonialno-spożywczy i wspomagała ochronkę dla sierot i dzieci biednych w Janowie Podlaskim.

W domu rodzinnym wychowywany był w duchu wartości narodowych, patriotycznych i poszanowania godności i pracy. Duży wpływ na jego zainteresowania miała rodzinna guwernantka-niania Katarzyna. Interesował się sztuką, muzyką, historią Polski i militariami.

Szkołę Powszechną ukończył w Janowie Podlaskim w 1923 r., dalszą edukację kontynuował w Państwowej Szkole Handlowej z maturą, którą ukończył w Międzyrzeczu Podlaskim w 1926 r.

Będąc uczniem średniej szkoły handlowej wykazywał na lekcjach wychowania fizycznego duże zainteresowanie sportem. Zauważony przez nauczyciela wychowania fizycznego, reprezentował szkołę i Szkolne Koło Sportowe na zawodach z lekkiej atletyki, koszykówki i siatkówki.

Był również członkiem drużyny harcerskiej i Szkolnego Hufca WF i PW. Wykazywał zdolności organizacyjno-przywódcze. W reprezentacji MKS brał udział w zawodach tzw. „Małej Olimpiadzie dla Szkół Średnich” organizowanych przez Lubelski KOS i Sztab Hufca WF i PW.

Od 1927 r. był członkiem Związku Strzeleckiego i brał udział w: szkoleniach, zawodach strzeleckich i organizacyjno-sprawnościowych.

W 1929 r. uzyskał uprawnienia instruktora WF i PW. Kształcił się dalej, w latach 1927-1933 ukończył kursy pomaturalne oświatowo-zawodowe i otrzymał dyplomy: buchaltera, zarządcy i rachmistrza-księgowego.

Służbę wojskową odbył w latach 1929-1931 (brak nazwy miejscowości), w 3 pal 8 bat. i 9 pap 8 bat. Był dowódcą plutonu w stopniu plutonowego. W czasie służby prowadził pomocnicze zajęcia z wychowania fizycznego. Z dokumentów wynikało, że był wyróżniony i nagrodzony przez d-cę dywizji za wzorową służbę. Brał udział w zawodach na szczeblu dywizji, był dobrym biegaczem. Zachowały się informacje o kontaktach w tym czasie z Januszem Kusocińskim.

Od 1933 r. należał do Koła Sportowego i Koła Łowieckiego w Janowie Podlaskim. W 1935 r. otrzymał kierownicze stanowisko w Urzędzie Skarbowym w Międzyrzecu Podlaskim. Na początku 1938 r. zaprzyjaźnił się z Andrzejem Krzyształowiczem w wyniku czego nauczył się jazdy konnej i brał udział w pokazach i konkursach hippicznych w Janowie Podlaskim. A. Krzyształowicz (późniejszy dyrektor stadniny koni w Janowie Podlaskim, światowej sławy hodowca i selekcjoner-znawca) poślubił jego siostrę Zofię. Był również współorganizatorem dobroczynnych akcji na rzecz biednych dzieci i sierot w Janowie i Międzyrzecu Podlaskim.

Z chwilą wybuchu wojny w 1939 r. związał się z ruchem oporu rejonu janowsko-parczewskiego. Przez pewien czas dowodził małym oddziałem partyzanckim. W czasie okupacji pracował w stadninie koni w Janowie Podlaskim jako masztalierz, w dalszym ciągu działał w konspiracji.

Ratując się przed zsyłką do Rzeszy, 26 grudnia 1942 r. zawarł związek małżeński w Janowie Podlaskim z Danutą Bielecką, h. Rogala-Odmiana (córką Witalisa Bieleckiego, pracownika Zarządu Stadnin Państwowych, pracownika Oddziału Nettelau, po 1945 r. dyrektora stadnin koni w: Posadowie, Kadynach i Walewicach). Z tego związku wychowali czterech synów: Jarosława, Wojciecha, Waldemara i Władysława.

Był dobrym pracownikiem a jego fachowość doceniał niemiecki komendant i zarządca stadniny – Janów Podlaski, płk. Hans Fellgiebel, który niejednokrotnie uchronił go przed aresztowaniem, nie wiedząc o jego konspiracji. (Za dobre traktowanie Polaków płk. Fellgiebel

w 1944 r. był aresztowany przez gestapo, i odwołany ze stanowiska. Po wyzwoleniu jako osoba prywatna bawił w Polsce, jako gość w Janowie Podlaskim. Doszło tam do spotkania z W. Kozłowskim). W 1944 r. przedostał się do Wojska Polskiego i brał udział w walkach docierając do Berlina.

Do 1946 r. pracował w Urzędzie Skarbowym w Radzynie Podlaskim, następnie do 1954 r. w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Parczewie, gdzie przeniósł się wraz z całą rodziną. W latach 1946-1954 był: zarządcą, kierownikiem i prezesem Rejonowych Zakładów Młynów Gospodarczych w: Parczewie, Radzynie i Łukowie. W kwietniu i maju 1953 r. otrzymał dyplom ukończenia kursów kadry kierowniczej w Warszawie i został powołany do Centralnych Władz Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”.

W Parczewie wspierał pomocą materialną dom dziecka i szkoły podstawowe. Z racji stanowiska oraz prywatnie patronował zajęciom pozaszkolnym, szczególnie sportowym dla dzieci biednych i zaniedbanych, a przy młynach dla biednych rodzin tworzył świetlice przyzakładowe.

W 1954 r. w wyniku sytuacji polityczno-gospodarczej i decyzją władz centralnych, został przeniesiony do Chełma na stanowisko dyrektora Zakładów Zbożowych i Zarządu Okręgowego PPMZ w Lublinie.

Od 1955 r. do 1960 r. przeniesiony służbowo do Wojewódzkiej Spółdzielni Spożywców „Społem”, gdzie kolejno pełnił funkcję: członka zarządu i prezesa. W 1960 r. za wzorową pracę został powołany do Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Chełmie.

Uchwałą teje Rady piastował następujące stanowiska: w latach 1960-1962 kierownika działu Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej; 1962-1972 dyrektora Miejskiego Zarządu Budynków Mieszkalnych; a od 1966 r. do 10 listopada 1972 r. był pełnomocnikiem Prezydium do spraw „Odbudowy Chełmskiej Starówki”.

W 1965 r. ukończył w Lublinie centralny kurs „Terenowej Obrony Przeciw Lotniczej” (TOPL). Dlatego też został, Powiatowym szefem „ZGR i TOM” i instruktorem „TOPL i Patom”. Prowadził również: zajęcia specjalistyczno-sprawnościowe, musztrę i strzelanie.

Od 1955 r. zaangażował się też w chełmskie życie społeczno-sportowe. Dbął o zdrowie, higienę i warunki życia oraz uprawiania sportu

przez swoich pracowników. W przedsiębiorstwach, którymi kierował, tworzył świetlice gier i zabaw oraz działy wczasów rodzinnych i koloni dla dzieci, które sam wizytował.

Nad „Jeziorem Białym” tworzył i rozbudowywał zakładowe ośrodki wypoczynkowo-turystyczno-sportowe. Popularyzował turystykę i sport, które sam uprawiał. Spopularyzował akcje: „Rodzinne wyjazdy na grzyby” i „Rodzinne niedzielne wyjazdy nad Jezioro Białe” oraz do miejsc związanych z historią i kulturą. Organizował też wycieczki do stadniny koni w Janowie Podlaskim oraz wycieczki krajoznawczo-turystyczne.

Był we władzach i sponsorował: KS „Spójnię” i MZKS „Chełmiankę”. Współpracował z TPD i ZHP oraz wspomagał „sierociniec i dom dziecka”. Był członkiem Klubu Garnizonowego i sponsorował WKS-WOP „Gwardię”. Działał w Komitecie Rodzicielskim przy II LO w Chełmie, i niósł pomoc materialną i zapewniał transport na zawody sportowe, wycieczki szkolne i krajoznawczo-turystyczne.

Będąc pełnomocnikiem ds. „Chełmskiej Starówki” prowadził pionierskie prace zabezpieczające unikalne chełmskie podziemia i zabytki oraz szlaki turystyczno-wycieczkowe. W pracach konserwatorskich i specjalistycznych współpracował z Akademią Krakowską, gdzie przyjaźnił się z prof. Wiktorem Zinem, nadzorującym pracę. Był delegowany przez chełmskie władze jako rzeczoznawca na narady resortowe do: Lublina, Warszawy, Krakowa i Poznania.

Na emeryturę przeszedł 28 lutego 1973 r. Najbardziej cenił: „Złoty Krzyż Zasługi” i „Medal za Udział w Walkach o Berlin”. W dalszym ciągu udzielał się społecznie.

Zmarł 19 lipca 1973 r. i z honorami został pochowany na Cmentarzu Komunalnym w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRAWOWANIA:

Wybrane dokumenty rodzinne w posiadaniu żony. Oświadczenie Wacława Domańskiego z Parczewa 1970 r. Oświadczenie Józefa Antoniuka z Parczewa 1970 r. Wywiad z Henrykiem Derlakiem Chełm 1985 r. Wywiad z Zygmuntem Berezeckim Chełm 1985 r. Wspomnienia siostry Zofii Kozłowskiej-Krzyształowicz i Andrzeja Krzyształowicza Janów Podlaski 1983 r. i 1992 r.

* *Biogram ten już się ukazał w kwartalniku „Wychowanie fizyczne i sport” w 2003 r. ze skróconym aparatem naukowym.*

Franciszek Krakiewicz (1906-1943) **ps. „Góral”**

nauczyciel wychowania fizycznego, działacz sportowy, bojownik ruchu oporu AK, oficer rezerwy piechoty, podporucznik..

Urodził się 6 kwietnia 1906 r. w Dubience n\Bugiem pow. Chełm. Był synem Wiktora i Marianny. Ojciec posiadał gospodarstwo rolne. Wychowany był w poszanowaniu wartości pracy i w duchu patriotyczno-religijnym. Od młodych lat związany z ruchem wyzwolenicznym.

Naukę rozpoczął w szkole powszechnej. Dalszą edukację kontynuował w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Chełmie, które ukończył w 1927 r. Ucząc się w Seminarium był członkiem Szkolnego Koła Sportowego „Zdrów”, uczestniczył w miejskim i szkolnym ruchu sportowym. Reprezentował szkołę i SKS „Zdrów” w zawodach różnej rangi w lekkiej atletyce i grach sportowych. Należał również do Szkolnego Hufca PW.

Kształcił się w Warszawie, gdzie ukończył Centralny Instytut Wychowania Fizycznego (CIWF). Odbył też militarne szkolenie w podchorążówce i otrzymał stopień podporucznika piechoty rezerwy i instruktora WF i PW.

Związek małżeński zawarł w 1930 r. z Amelią Matela, pochodzącą ze Strzelec, nauczycielkę z zawodu. Z tego związku mieli dwie córki: Janinę i Krystynę.

Po ukończeniu CIWF, przyjął posadę nauczyciela wychowania fizycznego w Szkole Powszechnej w Szczebrzeszynie. Cenił pracę pedagogiczną z młodzieżą, której wpajał zdrowotne wartości sportu i higieny osobistej. Uczył też wychowania fizycznego w szkole powszechnej w Grabowcu.

Następnie przeniósł się do Chełma. Przez pewien okres był

tymczasowym nauczycielem wychowania fizycznego, uczył w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim i Państwowej Szkole Handlowej w Chełmie. Od 1935 r. związał się z Chełmskim Międzyszkolnym Klubem Sportowym, w którym prowadził zajęcia sportowe z jedną z grup.

Doceniony przez chełmskie władze oświatowe, od 1 września 1934 r. objął etat nauczyciela wychowania fizycznego chłopców w Państwowym Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie. Jak wynikało z opinii kuratorium, „w krótkim czasie pracy pedagogicznej okazał się nauczycielem oddanym, sumiennym i pełnym inicjatywy”. Zauważony przez dyrekcję szkoły, otrzymał zaszczytny tytuł opiekuna Szkolnego Koła Sportowego „Czarniecczyzy”. Był też odpowiedzialny za życie sportowe szkoły, i organizację zawodów międzyszkolnych i międzymiastowych.

W 1935 r. został opiekunem Szkolnego Hufca Męskiego PW, był też wytypowany przez kuratora KOSL na kierownika odpowiedzialnego za nauczycieli praktykantów odbywających szkolenie pedagogiczne przedegzaminacyjne do zawodu.

Od 1937 r. z ramienia dyrekcji Gimnazjum współpracował z chełmskimi organizacjami: 7 pp Leg., „Strzelcem”, „Sokołem” i Towarzystwem TUR. Prowadził również działalność na rzecz rozwoju sportu miejskiego.

Wybuch II wojny w 1939 r., przerwał jego aktywną działalność. W czasie „kampanii wrześniowej”, był jednym z cywilnych komendantów obrony miasta, a podczas okupacji stworzył konspiracyjny ruch oporu. Przy końcu tego roku zawiązał grupę konspiracyjną, którą później wprowadził do ZWZ. Utrzymywał kontakty z organizacjami „Muszkietierowie” i „Żołnierze Armii Krajowej”. Od listopada 1941 r. pełnił obowiązki z-cy komendanta obwodu ZWZ-AK Chełm.

Jesienią 1942 r., dwukrotnie uniknął aresztowania, przeniósł się do Dubienki, gdzie wkrótce został dowódcą placówki. Na przełomie 1942\1943 r. objął funkcję oficera dywersji bojowej na obwód hrubieszowski, a na początku 1943 r. zorganizował stały oddział partyzancki w lasach strzeleckich, którego był formalnym komendantem (w „polu”

dowodził ppor. K. Wróblewski, ps. „Ryś”). Kierował uderzeniem oddziałów dywersyjnych na wieś Cieszyn w styczniu 1943 r.

Zginął 28 maja 1943 r. w lasach strzeleckich, odpierając natarcie Niemców, którzy zaatakowali obóz jego oddziału. Jest pochowany na cmentarzu w Dubience. W lutym 1944 r. pośmiertnie odznaczony przez dowódcę AK „Krzyżem Virtuti Militari V kl”.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Akta osobowe archiwum I LO im. S. Czarnieckiego w Chełmie, kwerenda 2001r. Księga Pamiętkowa Czarniecczyków – „W XX rocznicę 1915-1935” Chełm 1935 r. I. Caban „Oddziały AK 7 pp leg. 1939-1945” Lublin 1994 r.

* *Biogram ten już się ukazał w kwartalniku „Wychowanie fizyczne i sport” w 2004 r. ze skróconym aparatem naukowym.*

Leszek Kulikowski (1932-2003)

nauczyciel wychowania fizycznego, działacz oświatowy, sportu i turystyki.

Urodził się 7 czerwca 1932 r. we Lwowie w rodzinie inteligentkiej. Był synem Bronisława i Jadwigi z d. Jaświńska nauczyciel z zawodu. Dzieciństwo spędził w rodzinnym Lwowie, tu też przeżył okupację, która przerwała jego naukę w szkole powszechnej.

Na początku 1946 r. w wyniku sytuacji politycznej, rodzina przeniosła się do Hrubieszowa. Tu ukończył szkołę podstawową i liceum ogólnokształcące im. S. Staszica. Jako uczeń udzielał się w sportowym życiu szkoły i brał udział w zawodach różnej rangi w lekkiej atletyce i grach zespołowych.

Po maturze dalszą edukację kontynuował we Wrocławiu, gdzie ukończył roczny kurs pedagogiczny i uzyskał tytuł „Instruktora W F” I klasy państwowej. Następnie podjął pracę jako nauczyciel wychowania fizycznego w Zasadniczej Szkole Zawodowo-Metalowej w Radzynie Podlaskim.

Pod koniec 1952 r. otrzymał powołanie do Marynarki Wojennej. Będąc w wojsku pracował też jako instruktor WF. Po odbyciu służby wojskowej i zdanych egzaminach, od 1955 r. kształcił się w Warszawie na Akademii Wychowania Fizycznego, którą ukończył w 1959 r. Jako student udzielał się społecznie w radzie uczelnianej i ZSMP, był też czynnym sportowcem AZS.

Związek małżeński zawarł 26 grudnia 1956 r. z Klementyną. Z tego związku mieli dwoje dzieci: Marzenę Annę i Marka Bronisława.

Po ukończeniu AWF od 1 września 1959 r. jako nauczyciel wychowania fizycznego pracował w następujących szkołach: w latach

1959-1960 w szkole podstawowej i liceum ogólnokształcącym w Siemiatyczach; w latach 1960-1964 w Zasadniczej Szkole Zawodowej we Włodawie i w latach 1964-1966 w Technikum Ekonomicznym w Łęcznej.

Ucząc w poszczególnych szkołach, wykazał się jako dobry nauczyciel, pedagog i organizator życia sportowego szkoły i czasu wolnego młodzieży. Był również opiekunem szkolnego koła sportowego, odpowiadał też za organizację imprez sportowych międzyszkolnych i na rzecz środowiska.

Pracując we Włodawie i Łęcznej powołał przy tych szkołach, sekcje koszykówki i lekkiej atletyki, które liczyły się w rozgrywkach w barwach SKS i MKS w Okręgu. W okresie tym był członkiem i działał w: ZMW, ZMP i ZSP.

W 1966 r. na wniosek władz i kuratorium, wraz z rodziną przeniósł się docelowo do Chełma. Objął tu posadę, nauczyciela wychowania fizycznego w szkole podstawowej i liceum ogólnokształcącym im. S. Czarnieckiego w Chełmie. W 1968 r. awansował na stanowisko dyrektora Liceum „Czarniecczyków”, dalej ucząc wychowania fizycznego. Praca w Liceum „Czarniecczyków”, była wielkim wyróżnieniem.

Za swój sukces w kierowaniu liceum (po latach) uważał: Utrzymanie wysokiego poziomu nauczania, czego dowodem byli liczni olimpijczycy i wysoki wskaźnik przyjęć na studia wyższe; Popularyzowanie osiągnięć szkoły, miasta i regionu chełmskiego poprzez organizowane olimpiad, sesji naukowych i wymianę młodzieży z innymi szkołami w kraju i za granicą; Opracowanie listów pochwalnych dla najzdolniejszych uczniów i ich rodziców, kart absolwenta, okolicznościowych zaproszeń i dyplomów sportowych; Organizowanie biwaków, kuligów, wycieczek krajowych i zagranicznych dla uczniów wyróżniających się w nauce i sporcie; Utrzymanie w szkole dobrej atmosfery, wysokokwalifikowanych nauczycieli i dobrej współpracy z Komitetem Opiekuńczym Szkoły.

Był pierwszym powojennym dyrektorem „Czarniecczyków”, który spowodował, że po 40 latach wznowiono obchody „Dni Patrona Szkoły”. Doprowadził do otwarcia w 1975 r. wystawy eksponatów

zebranych w Izbie Tradycji „Czarniecczyków” i ufundowania nowego sztandaru szkoły oraz przystąpienia do modernizacji budynku. Z jego inicjatywy odbyły się też kolejne „Zjazdy Absolwentów”.

Dużo uwagi poświęcał rozwojowi kultury fizycznej w liceum, poprzez regularne hospitacje podnosił poziom lekcji wychowania fizycznego. Sprawował opiekę nad organizacjami młodzieżowymi, a w szczególności szkolnych hufców ZHP i PO. Unowocześnił system rozgrywek sportowych w ramach: SIS, SKS i MKS. Dbał o poziom sportowy, a niektóre szkolne sekcje doprowadził do wysokiego poziomu. W kategorii młodzików i juniorów: koszykarze, gimnastycy i lekkoatleci należeli do najlepszych w okręgu i liczyli się w kraju. W 1974 r. grupa z lekkiej atletyki uczestniczyła w Atenach w „Mistrzostwach Świata Szkół Sportowych” a uczniowie „Czarniecczycy” startowali: w biegu na 100 i 200 m, skoku w dal i trójskoku, a w sztafecie 4x100m wywalczyli brązowy medal.

Był propagatorem ruchu krajoznawczo-turystycznego, idee te szerzył wśród młodzieży w ramach „Szkolnego Koła Krajoznawczo-Turystycznego”. Opiekował się też „Szkolnym Młodzieżowym Schroniskiem”, zaliczanym do najstarszych i najlepszych w kraju. Był członkiem Wojewódzkiego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki w Lublinie oraz turystycznych organizacji wojewódzkich i centralnych. Współpracował z pismem „Poznaj swój kraj”. Brał udział w kursach dokształcających kadry nauczycielskie, organizowanych przez Kuratorium i Ministerstwo Oświaty, przeważnie w Centrum Doksztalcania Nauczycieli w Sulejówku.

W 1975 r. odszedł z liceum „Czarniecczyków” i kolejno pracował. W latach 1975-1978 w Kuratorium Oświaty i Wychowania w Chełmie na stanowisku „wizytatora wychowania fizycznego”. W tym czasie z jego inicjatywy została powołana w Chełmie pierwsza szkoła sportowa „Szkoła Podstawowa Nr 6”, o profilu: chłopcy piłka ręczna i dziewczęta lekka atletyka. W latach 1978-1981 był w Zarządzie Wojewódzkiej Rady Związków Zawodowych w Chełmie. Propagował „Sport dla wszystkich” i „Rekreację oraz festyny”, które popularyzował w Okunince nad „Jeziorem Białym”. W tym czasie uczył też, wy-

chowania fizycznego w niepełnym wymiarze w Szkole Zawodowej Nr 4 w Chełmie. W latach 1981-1984 był dyrektorem Szkoły Podstawowej Nr 4 w Chełmie. W latach 1984-1988 ponownie pracował w kuratorium oraz w Zespole Szkół Mechaniczno-Elektrycznych w Chełmie jako wizytator i nauczyciel wychowania fizycznego. W tym czasie działał i był w Zarządzie Chełmskiego Szkolnego Związku Sportowego i Międzyszkolnego Klubu Sportowego.

W 1988 r. powrócił na stanowisko dyrektora Szkoły Podstawowej Nr 4 w Chełmie, uczył też wychowania fizycznego. Pracował tu aż do przejścia na emeryturę czyli do 31 czerwca 1991 r.. Miał duże zasługi w rozbudowie szkoły, rozwoju sportu i turystyki. Będąc na emeryturze prowadził sportowy tryb życia, udzielał się też w placówkach w których pracował.

Za pracę został odznaczony i otrzymał: „Złoty Krzyż za Zasługi w ZHP”, „Odznakę Zorganizowanej Turystyki w Polsce”, „Honorową Odznakę za Zasługi w Sporcie Szkolnym”, „Srebrną Odznakę Studentów Polskich”, „Złoty Krzyż Zasługi”, „Zasłużony dla Kultury Fizycznej i Turystyki”, „Złotą Odznakę Państwowego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych” i „Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski”.

Zmarł 28 sierpnia 2003 r. i został pochowany na Cmentarzu Komunalnym w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Wywiad z Leszkiem Kulikowskim Chełm 1999 r. i 2003 r. Akta osobowe, archiwum Szkoły Podstawowej Nr 4 w Chełmie, kwerenda 2003 r. Księga Pamiątkowa „Czarniecczyków” Tom III Chełm 2000 r.

Waldemar Alfred Kursa (1931-1995)

sportowiec, trener, działacz sportowy.

Urodził się 16 grudnia 1931 r. w Zamościu. Był synem Jana (officera WP) i Krystyny z d. Wiaź (po wyzwoleniu pracowała w handlu). Nauki pobierał w Szkole Podstawowej i Gimnazjum im. Jana Zamojskiego w Zamościu.

Dalszą edukację kontynuował w Gimnazjum „Czarniecczyków” w Chełmie. Jako uczeń-sportowiec był w grupie inicjatywnej „Czarniecczyków”, reaktywującej w Chełmie powojenne życie sportowe szkolne, międzyszkolne i miejskie. Otrzymał też uprawnienia „Organizatora Sportu Szkolnego”. Maturę zdał w 1951 r.

Po uzyskaniu matury przez pewien czas pracował w Gimnazjum „Czarniecczyków” jako nauczyciel wychowania fizycznego. Był dobrym sportowcem i organizatorem, reprezentował „Czarniecczyków” i Chełm w lekkiej atletyce, koszykówce i boksie.

W latach 1949-1952 był dobrym zawodnikiem sekcji bokserskiej KS „Związkowiec” Chełm i reprezentował miasto w turniejach, pucharach i meczach ligowych na ringach okręgu lubelskiego. Walczył w wadze średniej, odnosił wiele zwycięstw.

Kształcił się też w Lublinie na UMCS, gdzie ukończył dwa lata studiów na wydziale prawa. Podczas studiów reprezentował AZS w koszykówce i lekkiej atletyce. Był mistrzem akademickim w chodzie na 10 km.

Od 1951 r., był reprezentantem KS „Kolejarz” Chełm w koszykówce i piłce nożnej. Od tej chwili piłka nożna stała się jego pasją, należał do grona najlepszych piłkarzy w Chełmie i na Lubelszczyźnie.

Był w drużynie piłkarskiej KS „Kolejarza”, należącej do grona najlepszych w Lubelskim OZPN, która jako mistrz OZPN prowadziła boje o wejście do II ligi państwowej. Uczestniczył też jako reprezentant sekcji piłki nożnej i koszykówki w meczach rangi o Puchar Miasta, DOKP i Federacji „Kolejarza”.

Związek małżeński zawarł 24 grudnia 1954 r. w USC w Chełmie z Barbarą Matuniak. Z tego związku mieli troje dzieci: Małgorzatę-Sylwię, Sławomira-Remigiusza i Tomasza-Wojciecha.

Od 1954 r., był też reprezentantem drużyny piłkarskiej KS „Start” Chełm. Pionierską grupę piłkarzy tworzącą sekcję piłki nożnej MZKS „Chełmianki” Chełm stanowili (zawodnicy KS „Start” Chełm i KS-ZZK „Kolejarz” Chełm): Syczuk, Kochański, Biernacki, Kursa, Durko, Mazur, Wosiński, Dżaman, Fedoniuk, Sieciechowicz, Wójcik i Głęb. Był też drugim trenerem sekcji piłki nożnej.

Po zakończeniu kariery zawodnika czynnie uprawiającego sport, oprócz pracy zawodowej, wykonywał zawód trenera piłki nożnej. Jako trener piłki nożnej prowadził drużyny piłkarskie: MZKS „Chełmiankę” Chełm, WKS „Gwardię” Chełm, „Nadbużankę” Wola Uhruska i KS „Zadrzew” Zawadówka. Wszystkie w/w drużyny gdy je prowadził osiągały znaczące sukcesy.

W MZKS „Chełmianka” w gronie działaczy opiniował pracę szkoleniową z młodzieżą. Sponsorował też akcje na rzecz rozwoju młodzieżowego sportu, a piłki nożnej w szczególności w Chełmie.

Od 1 lutego 1964 r. pełnił funkcję kierownika Miejskiego Ośrodka Sportu, Turystyki i Wypoczynku w Chełmie. Z racji tej funkcji odpowiadał, za organizowanie życia sportowego chełmian jak i okolicy. Z tego względu od 1969 r. kształcił się też w Warszawie na AWF, gdzie ukończył kilka semestrów na studiach zaocznych dla pracujących. W obu przypadkach (chodzi tu też o studia UMCS) przerwanie studiów nastąpiło z powodów, „innej myśli zwierzchników ówczesnej władzy politycznej”.

Był członkiem: Okręgowego Związku Piłki Nożnej, Polskiego Związku Pływackiego, Wojewódzkiego Zarządu Ludowych Zespołów Sportowych, Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego. Posia-

dał specjalną kartę pływacką (żółty czepek).

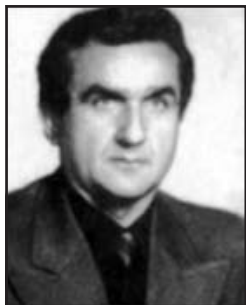
Otrzymał następujące odznaczenia: „Srebrna Odznaka Honorowa PZPN”, „Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej”, „Jubileuszowa Odznaka 50-lecia LOZPN”, „Brązowa Odznaka Honorowa LZS, „Brązowa Odznaka Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej” i „Zasłużony dla Miasta Chełma”.

Udzielał się na rzecz rozwoju sportu w Chełmie i na Lubelszczyźnie. Wciągnął też swoich synów do sportu, Sławek grał w KS „Zadrzew” Zawadówka a Tomek w KS „Chełmianka” Chełm.

Zmarł 20 marca 1995 r., i został pochowany na Cmentarzu Komunalnym w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Wywiad z Waldemarem Kursą Chełm 1990 r. Wywiad z żoną Barbarą. Archiwum rodzinne w posiadaniu żony. W.A. Kozłowski „Dzieje kultury fizycznej na ziemi chełmskiej”. Chełm 1994 r.

Leopold Matysko (1943-1998)

nauczyciel wychowania fizycznego, pedagog, działacz sportowy.

Urodził się 8 października 1943 r. w Chełmie. Ukończył Technikum Przemysłu Leśnego w Zwierzyńcu. Dalszą edukację kontynuował w Chełmie gdzie ukończył Studium Nauczycielskie. Kształcił się też w Białej Podlaskiej, gdzie ukończył Akademię Wychowania Fizycznego.

Pracę zawodową rozpoczął w 1962 r. Od 1 września 1965 r. pracował jako wychowawca internatu i nauczyciel w Zwierzyńcu. Od 16 listopada 1973 r. rozpoczął pracę w Zespole Szkół Zawodowych Kombinatoru Cementowego „Chełm” w Chełmie, a po przemianowaniu Zespole Szkół Zawodowych Nr 5 im. ks. Stanisława Staszica w Chełmie, jako wychowawca w internacie, nauczyciel wychowania fizycznego oraz wicedyrektor. Posiadał II stopień specjalizacji zawodowej w zakresie kultury fizycznej.

Miał wiele osiągnięć w pracy z młodzieżą. Był założycielem Szkolnego Koła Sportowego, a jego wychowankowie zajmowali czołowe miejsca w różnych zawodach sportowych w regionie i kraju. Był wielkim animatorem krzewienia sportu i turystyki w szkole oraz zdrowego życia młodzieży. Jako społecznik i działacz TKKF doprowadził do utworzenia w Chełmie ligi zakładów pracy w koszykówce i siatkówce oraz na wprowadzenie do kalendarza wojewódzkiego masywnej imprezy narciarskiej o „Puchar Czesława Ściubaka”.

W 1980 r. jako nauczyciel wychowania fizycznego ZSZ Kombinatoru Cementowego Chełm wraz z młodzieżą w wojewódzkim konkursie „Budujemy obiekty sportowe w czynie społecznym” zajęli I miejsce,

a szkoła otrzymała w nagrodę 80.000 złotych. Z jego inicjatywy była budowana kryta strzelnica.

Na uwagę zasługiwał fakt, że szkoła w której był nauczycielem wychowania fizycznego jako jedyna w województwie, prowadziła systematyczną naukę pływania dla uczniów wyjeżdżając w wolne soboty na zajęcia z pływania do Świdnika, (od 1988 r. Chełm posiada dwie pływalnie). Był członkiem i działał w TKKF, LOK, SZS, PTTK i ZHP.

Za pracę społeczną i zawodową otrzymał: „Medal Komisji Edukacji Narodowej”, „Honorową Złotą Odznakę TKKF”, „Brązową Odznakę Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej”, „Złoty Krzyż Zasługi”, „Odznakę Zasłużony Dla Budownictwa i Przemysłu”, „Medal 40-lecia Polski Ludowej”, „Medal Za Zasługi W Rozwoju Sportu Szkolnego” i „Odznakę Zasłużony Dla Kombinatu Cementowego w Chełmie”.

Zmarł nagle w grudniu 1998 r. (w chwili przechodzenia na emeryturę), i został pochowany na Cmentarzu Komunalnym w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Wywiad z L. Matysko, Chełm 1995-1997 r. Maszynopis „Osiągnięcia w pracy nauczycielskiej” lata 1975-1987. Jubileusz 40-lecia Szkoły I Zjazd Absolwentów, Chełm listopad 2000 r.

Józef Rudolf Maż (1894-1966)

nauczyciel wychowania fizycznego, pedagog, działacz oświatowy, sportu i turystyki.

Urodził się 31 października 1894 r. w Czerniowcach na Bukowinie, w rodzinie mistrza kominiarskiego. W 1903 r. rodzina przeniosła się do Przemyśla, tu ukończył szkołę ludową, a następnie wydziałową. Dalszą edukację kontynuował w Państwowym Seminarium Nauczycielskim w Rzeszowie które ukończył w 1914 r., uzyskał jednocześnie świadectwo dojrzałości oraz dyplom uprawniający do nauczania.

We wrześniu 1914 r. podjął pracę pedagogiczną w Przemyślu. Z powodów politycznych w krótkim czasie przerwał pracę. W związku z tym został powołany do służby wojskowej w armii austriackiej. W czasie I wojny w latach 1914-1918 brał udział w walkach narodowowyzwoleńczych przeciw Rosji. Służbę wojskową zakończył jesienią 1918 r. z chwilą rozpadu cesarstwa austro-węgierskiego. Po zakończeniu wojny losy rzuciły go w Chełmskie, gdzie od 1918 r. rozpoczął pracę jako nauczyciel wychowania fizycznego w Szkole Powszechnej w Okszowie pow. Chełm.

Korzystając z propozycji, 1 grudnia 1919 r. przeniósł się do Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Chełmie, również na stanowisko nauczyciela wychowania fizycznego. Pełnił też funkcję kierownika Szkoły Ćwiczeń i przy niej prezesa oddziału ZNP, był też prezesem Zarządu Powiatowego ZNP.

Poszerzając swoje kwalifikacje w latach 1921-1923 ukończył roczny kurs wychowania fizycznego przy Studium WF w Warszawie i Centralną Szkołę Wojskową Gimnastyki i Sportów w Poznaniu. Był

propagatorem zdrowego i sportowego życia, z tego powodu ukierunkowywał młodzież w jej dążeniach. Organizował i prowadził wakacyjne i sportowe obozy letnie i zimowe.

Od 1920 r. działał w Chełmskim Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół”, a przy Seminarium prowadził jedno z „Gniazd”. W 1920 r. zmodyfikował program Warszawskiego KOS z wychowania fizycznego i wytyczył nowe kierunki systemu pracy szkoły, jako dużej placówki o odpowiedzialności dydaktycznej. W wyniku czego Chełmskie Państwowe Seminarium Nauczycielskie Męskie zaliczane było do najlepszych „zakładów kształcących nauczycieli na Lubelszczyźnie”.

Był członkiem komisji do spraw oświaty, higieny i zdrowia młodzieży szkolnej, na Ogólnopolskim Zjeździe Oświatowym w Chełmie 8 grudnia 1923 r., zorganizowanego przez Ministerstwo Oświaty Publicznej i Wyznań Religijnych. Był współzałożycielem Chełmskiej Rady Wychowania Fizycznego 1 czerwca 1924 r., w której pełnił funkcję skarbnika.

W marcu 1923 r. powołał przy Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Chełmie, Szkolne Koło Sportowe „Zdrów”, w myśl hasła „w zdrowym ciele zdrowy duch”. Było to jedno z pierwszych kół w Polsce, odegrało znaczącą rolę na kresach wschodnich w krzewieniu kultury fizycznej. Na łamach „Zwierciadła” pisano: „SKS „Zdrów” bodajże pierwszy klub w Polsce oparty na regulaminie. Działalność jego rozbudziła i ożywiła w Chełmie życie sportowe i stała się przykładem, dla innych szkół”.

SKS „Zdrów” było odpowiedzialne za: rozwój sportu szkolnego, akcje letnie, obozy kolonie i akcje pomocy biednym w Chełmie. Dla unowocześnienia pracy dydaktyczno-wychowawczej w szkole, przy kole powołał specjalistyczne sekcje: sportową, medyczno-sanitarną, prac ręcznych pomocy sportowych i dydaktyczno-wychowawczą.

Od 1923 r. prowadził w Chełmie Amatorskie Koło Teatralne, a od 1924 r. zorganizował w Chełmie i na terenach nadbużańskich, wielką akcję pn. „Ofiary na fundusz olimpijski”, a datki przesyłał do Warszawy.

Pod koniec 1925 r. nieoczekiwanie wyemigrował z Chełma, i ob-

jął obowiązki nauczyciela wychowania fizycznego w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim im. Zamojskich w Szczepieszynie. Powołał przy Seminarium Szkolny Klub Sportowy „Junak”, który promieniował na Lubelszczyznę. Członkowie „Junaka” wybudowali stadion szkolny i kręgielnię za pieniądze uzyskane z loterii, prowadzili też szkolne kółko teatralne i wykłady z zakresu higieny i wychowania fizycznego.

W 1928 r. ukończył w Wągrowcu, państwowy kurs wychowania fizycznego i uzyskał dyplom nauczyciela szkół średnich. Zauważony przez władze miejskie i oświatowe, 1 września 1929 r. objął stanowisko okręgowego instruktora wychowania fizycznego dla nauczycieli w Lubelskim KOS. W 1933 r. powołał w Lublinie pierwszy na Lubelszczyźnie, Międzyszkolny Klub Sportowy. Lubelski MKS pod jego kierownictwem organizował wiele pokazowych imprez sportowych na terenie Lubelszczyzny.

Awansując 1 października 1938 r. otrzymał stanowisko wizytatora lwowskiego KOS, pracując równolegle jako nauczyciel wychowania fizycznego, w Państwowym Gimnazjum im. Mikołaja Kopernika we Lwowie. W 1938 r. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego powołało go na członka, państwowej komisji egzaminacyjnej dla nauczycieli z terenów województw: lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Gdy wybuchła II wojna w 1939 r. pozostał we Lwowie i uczył nie tylko wychowania fizycznego w Technikum Spożywczym. Podczas okupacji zmieniał pracę do 1942 r. Następnie pracował w Kolejowej Inspekcji Budowlanej i prowadził nauczanie w ramach Tajnej Organizacji Nauczycielskiej.

Po wyzwoleniu Lwowa, przeniósł się w lipcu 1944 r. do Przemysła i pracował w Spółdzielni „Rolnik”. Latem 1945 r. powrócił, i rozpoczął pracę na stanowisku wizytatora wychowania fizycznego w Kuratorium Okręgu Szkolnego w Lublinie, a następnie Naczelnika Wydziału Wychowania Fizycznego w Lublinie. Odpowiedzialny był za: oświatę, wychowanie fizyczne, sport i higienę szkolną.

Pracując na tym stanowisku starał się podtrzymać dawne tradycje. Przy jego współdzieleniu nadal odbywało się intensywne szkolenie nauczycieli na kursach wakacyjnych, powstawały SKS i MKS, odbywały się imprezy sportowe, wybudowano wiele boisk i sal gimnastycznych.

Poza pracą zawodową działał w organizacjach sportowych: Szkolnym Związku Sportowym, Okręgowym Związku Lekkiej Atletyki, Okręgowym Związku Kolarskim, współpracował z: Wojewódzkim Komitetem Kultury Fizycznej i Turystyki i Zarządem Okręgu Państwowego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

Jego wielkie zamięłowanie zawodu, duża troska o zdrowie dzieci młodzieży, pomoc okazywana nauczycielom, chęć i zapał do pracy – wzbudzały szacunek i sympatię.

W uznaniu zasług położonych dla dobra młodzieży, rozwoju wychowania fizycznego i sportu, został odznaczony, i otrzymał: „Złoty Krzyż Zasługi”, „Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski”, „Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej”, „Złotą Odznakę ZNP”, „Złotą Odznakę ZSMP”, „Medal X - lecia Odzyskania Niepodległości” i „Złotą Odznakę ZMW”.

Zmarł 7 kwietnia 1966 r. i został pochowany na cmentarzu przy ul. Unickiej w Lublinie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

„Zwierciadła” 1923-1933, „Kronika Nadbużańska” 1933-1939. Jan Kusz „Zakład Kształcenia Nauczycieli w Chełmie 1918-1971”. Henryk Gerłowski „Wspomnienie o koleźce Józefie Maź”, „Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna” 1966 nr 6.

Edward Łuczkowski (1865-1932)

lekarz, społecznik, działacz sportu i turystyki, regionalista.

Urodził się 12 marca 1865 r. w Chełmie, był synem Jana i Julii z d. Halicka. Był najstarszy z trojga rodzeństwa, rodzice prowadzili nieduże gospodarstwo rolne przy ul. Browarnej. Posiadał uzdolnienia muzyczne. Kształcił się w Chełmie, gdzie ukończył szkołę powszechną i gimnazjum. Za działalność patriotyczną był prześladowany. Władał biegle językiem niemieckim i francuskim. W 1886 r. został przyjęty na Uniwersytet Warszawski na fakultet medyczny. W czasie studiów był członkiem organizacji sportowych: Warszawskiego Towarzystwa Cyklistów, Warszawskiego Towarzystwa Wioślarskiego i Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”.

W 1891 r. po uzyskaniu dyplomu lekarza powrócił do Chełma i podjął praktykę lekarza internisty. Niejednokrotnie udzielał porad i leczył społecznie ludzi biednych. W 1894 r. poślubił Bronisławę Danielewicz h. „Ostoja”, z którą miał córkę Jadwigę.

W czerwcu 1906 r. mimo represji carskich powołał w Chełmie „Koło Cyklistów”, w którym zjednoczył zwolenników walki o wolność i zdrowie. Koło organizowało wiele wycieczek, pieszych i rowerowych w terenie, gdzie w okolicznych miejscowościach (szczególnie podczas: wesel, obrzędów regionalnych, dożynek, świąt kościelnych i narodowych) prowadzono wśród ludzi działalność oświatową, higieniczną i patriotyczną.

Powołał też w 1906 r. „Towarzystwo Dobroczynności” i „Ochronkę dla sierot”, nad którymi objął patronat wychowawczy i opiekę

medyczną. W 1908 r. doprowadził do spotkania „w ramach konspiracyjnej akcji Sokoła na prowincji” działaczy-instruktorów „Sokoła” z Warszawy i Lublina w Chełmie. Wynikiem czego w 1908 r. powstało pierwsze konspiracyjne gniazdo „Sokoła” przy Chełmskiej Drużynie Ochotniczej Straży Ogniowej.

W 1908 r. został, członkiem korespondentem Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. 18 kwietnia 1910 r. powołał w Chełmie Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, którego został prezesem. W niedługim czasie uruchomił działy: wycieczkowy, biblioteczny i narodowy. Działalność Chełmskiego Oddziału PTK, promieniowała na cały region nadbużański.

Jednocześnie wspierał i jednoczył pod skrzydłami Towarzystwa tworzący się w Chełmie ruch skautowy. Pomagali mu w tym jego koledzy z okręgu warszawskiego i lubelskiego, którzy jako delegaci prowadzili pogadanki i odczyty

Na początku 1915 r. rodzina Łuczkowskich została ewakuowana w głąb Rosji, do Czernichowa wraz z kolonią polskich uchodźców. Ale pod koniec 1916 r. powrócili do Chełma.

Wraz z odzyskaniem niepodległości w 1918 r., doprowadził do wznowienia działalności Chełmskiego Oddziału PTK. Włączył się również do życia oświatowo-kulturalnego i sportowo-zdrowotno-higienicznego w Chełmie. Wspierał tworzący się ruch harcerski. Pod koniec 1918 r. uczestniczył w działalności Chełmskiego TG „Sokół”, a w 1924 r. został wybrany na dwie kadencje prezesem Chełmskiego TG „Sokół”.

Był uczestnikiem Ogólnopolskiego Zjazdu Oświatowego w Chełmie 8 grudnia 1923 r. zorganizowanego przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenie Publiczne, działając w komisji oświatowo-zdrowotnej. Od 1 czerwca 1924 r. działał w Chełmskiej Radzie Wychowania Fizycznego.

Był również ofiarodawcą i współorganizatorem wielkiej akcji „Ofiary na fundusz olimpijski” oraz w 1925 r. „Pierwszego Przełajowego Biegu Okrężnego” i „Pierwszego Kolarskiego Biegu Szosowego”, w Chełmie. W latach 1924-1930 był działaczem i sędzią sporto-

wym oraz zapewniał opiekę lekarską na zawodach w: lekkiej atletyce, gimnastyce, kolarstwie, pływaniu, piłce nożnej i narciarstwie.

W latach tych również prowadził pogadanki w Chełmie i regionie z zakresu: krajoznawstwa, wędrówek, zdrowotności i higieny osobistej oraz roli wychowania fizycznego i sportu w prawidłowym rozwoju dzieci i młodzieży. Był również członkiem i działaczem: PCK, Towarzystw Dobroczynności i Stowarzyszenia Przyjaciół Kultury Polskiej.

Nasilająca się choroba przerwała jego aktywną działalność. Zmarł 20 lutego 1932 r. i został pochowany na cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie. Jeden z placów nosi jego imię, a w fasadę domu gdzie mieszkał, władze Chełmskie Oddziału PTTK wmurowały pamiątkową tablicę z jego wizerunkiem (1910-1985 \ W tym Domu Mieszkał Edward Łuczkowski 1865-1932 Lekarz Społecznik Założyciel Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Chełmie \ ZW PTTK) .

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA

Archiwum Chełmskiego Oddziału PTTK. Jednodniówka „Pagóry” Chełm 1985 r. Rocznik PTK Warszawa 1911. Biuletyn Zjazdu Ogólnopolskiego w Chełmie 8 grudnia 1923 r. „Zwierciadła” lata 1923-1932

Janina Kunicka-Piątkowska
(1915-1994)

zawodniczka i działaczka sportowa, nauczycielka wychowania fizycznego, przysposobienia obronnego i wojskowego oraz instruktorka tańca.

Urodziła się 4 września 1915 r. w Wilnie, w biednej rodzinie robotniczej. Była córką Jakuba i Aleksandry. Szkołę powszechną i gimnazjum ukończyła w Wilnie. Tu też w 1932 r. przed Komisją Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego złożyła egzamin dojrzałości. Z powodu trudnych warunków materialnych nie mogła studiować, zmuszona była pomagać rodzinie.

W gimnazjum była reprezentantką Szkolnego Koła Sportowego i Międzyszkolnego Klubu Sportowego w: lekkiej atletyce, koszykówce i piłce siatkowej. Następnie startowała jako zawodniczka Wileńskiego Klubu Sportowego, osiągała w tych dyscyplinach dobre wyniki sportowe. Władze klubowe nadały jej uprawnienia do sędziowania szkolnych zawodów i prowadzenia pomocniczych zajęć sportowych.

W latach 1938-1939 związała się z Międzyszkolnym Klubem Sportowym i Szkolnym Kołem Sportowym „Zdrów” przy Państwowym Liceum Pedagogicznym Męskim oraz Szkolnym Hufcem Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w Chełmie.

Znaczący wpływ na jej dalszą edukację i pracę w szkolnictwie wywarł nauczyciel wychowania fizycznego, opiekun MKS i SKS „Zdrów” – Bolesław Zygmunt Kruczek- Wirski. Sędziowała imprezy sportowe, organizowane przez Chełmski MKS i SKS „Zdrów”, pomagała również w prowadzeniu żeńskiej drużyny siatkówki Chełmskiego MKS.

Po zawarciu związku małżeńskiego 10 października 1938 r.

z Wiktoorem Piątkowskim zamieszkała w Chełmie. Z tego związku mieli dwoje dzieci: Marię i Lecha.

Jej dalszą edukację przerwał wybuch II wojny światowej. Okupację przeżyła w Chełmie. Po aresztowaniu przez gestapo w 1942 r. męża-żołnierza AK zmuszona była szcziem zarabiać na wychowanie córki.

Po wyzwoleniu, od 1 września 1945 r. została zatrudniona w II Państwowym Liceum Żeńskim im. Królowej Jadwigi w Chełmie jako nauczycielka prac ręcznych, następnie uczyła wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego. W 1946 r. ukończyła w Puławach „pierwsze swoje” kursy wakacyjne z wychowania fizycznego i przysposobienia obronnego. Również w tym roku założyła przy Liceum zespół taneczny, a po ukończeniu w Warszawie Pedagogicznego Studium Tanecznego rozbudowała repertuar taneczny, popularyzując tańce ludowe i narodowe. W krótkim czasie zespół pod jej kierunkiem, stał się wizytówką kultury i obyczajów regionu chełmskiego. W 1951 r. w Warszawie na „Ogólnopolskim Przeglądzie Zespołów Tanecznych”, popularyzując folklor regionu chełmskiego, zespół taneczny zajął II miejsce.

Ciągle podnosiła swoje kwalifikacje. W 1950 r. ukończyła kurs dla komendantów szkolnych hufców „Służba Polsce”. W 1952 r. na Warszawskim AWF zdała państwowy egzamin na nauczyciela wychowania fizycznego szkół średnich i zakładów kształcenia nauczycieli. We Wrocławiu otrzymała tytuł instruktora „sportów wodnych”, zaś w 1954 r. w Nowym Sączu uprawnienia instruktora, przysposobienia wojskowego. Na doksztalcenie była kierowana przez Lubelski KOS.

Ucząc w liceum, pracowała równolegle w dwóch chełmskich placówkach oświatowych: od 1 września 1950 r. do 31 sierpnia 1952 r. w Liceum Rozwojowym TPD i od 1 września 1952 r. do 31 sierpnia 1954 r. w Liceum Wychowawczyń Przedszkoli jako nauczycielka wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego.

Od 1 września 1954 r. otrzymała etat w I Liceum Ogólnokształcącym im. Stefana Czarnieckiego w Chełmie. Tu uczyła: wychowania

fizycznego, przysposobienia obronnego i wojskowego, prac ręcznych i języka rosyjskiego. Była opiekunem i prowadziła: zespół taneczny, szkolny PCK, drużynę sanitarną i koło strzeleckie. Była komendantką szkolnych hufców przysposobienia wojskowego, organizowała obozy szkoleniowe z zakresu obrony cywilnej.

Współtworzyła po 1945 r. szkolny ruch strzelecki w Chełmie. Była lubiana przez młodzież i kolegów, ceniona przez władze miejskie i oświatowe. W środowisku chełmskim i lubelskim znana była jako „Nina”.

Współpracowała z władzami i organizacjami miejskimi i wojewódzkimi: PCK, TPD, PPR, ZHP i PTTK – krzewiła kulturę Ziemi Chełmskiej. W dalszym ciągu podnosiła swoje kwalifikacje. Ukończyła Studium Filologii Rosyjskiej w Lublinie i Kurs Tańca w Centralnej Poradni Amatorskiego Ruchu Artystycznego w Warszawie. W wieku 42 lat kształciła się zaocznie w Warszawie, na Akademii Wychowania Fizycznego, którą ukończyła w 1967 r. Po przejściu na emeryturę w dalszym ciągu utrzymywała kontakt ze szkołą.

W trakcie pracy otrzymała: „Złoty Krzyż Zasługi”, „Złotą Odznakę TPD”, „Srebrny Medal Za Zasługi dla Obronności Kraju”, „Zasłużony Działacz Kultury” i „Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski”.

Zmarła 13 marca 1994 r. i została pochowana na Cmentarzu Komunalnym w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Akta osobowe, archiwum I LO im. S. Czarnieckiego w Chełmie, kwerenda 2000r. Kronika Koła Sportowego „Zdrów” przy Państwowym Liceum Pedagogicznym Męskim w Chełmie, lata 1938-1939.

* *Biogram ten już się ukazał w kwartalniku „Wychowanie fizyczne i sport” w 2003 r. ze skróconym aparatem naukowym.*

Wiktor Piątkowski (1912-1989)

ps. „Singiel”

*nauczyciel wychowania fizycznego, żołnierz AK i WP,
działacz oświatowy i sportowy.*

Urodził się 10 stycznia 1912 r. w Łunińcu Poleskim. Był synem Leopolda (pracownika PKP) i Marii z d. Sienkiewicz. Szkołę powszechną ukończył w rodzinnej miejscowości. Dalszą edukację kontynuował w Wileńskim Seminarium Nauczycielskim, które ukończył w 1932 r. W Seminarium interesował się sportem. Reprezentował Wileński Klub Sportowy i MKS w lekkiej atletyce i grach zespołowych, w których osiągał dobre wyniki.

W latach 1932-1935 pracował w Prywatnej Kolejowej Szkole Powszechniej w Wilnie jako nauczyciel wychowania fizycznego. Prowadził też w Wileńskim Klubie Sportowym i MKS, zajęcia sportowe, tu też otrzymał tytuł Instruktora W F.

Od 1935 r. kształcił się w Warszawie w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego. Aby studiować pracował w tym czasie w Warszawskim Klubie Robotniczym „Fort Bema” jako instruktor WF. Po ukończeniu studiów w 1938 r., rozpoczął pracę w Lublinie w charakterze instruktora WF w Powiatowym Urzędzie WF i PW.

Wkrótce przeniósł się do Chełma i zamieszkał przy ul. Pocztowej 62. Otrzymał też etat w Państwowej Szkole Rzemieślniczej następnie od 1 września 1938 r. w Gimnazjum Mechanicznym w Chełmie, nauczyciela wychowania fizycznego. Prowadził też w latach 1938-1939 w Chełmskim MKS grupę sportową oraz współorganizował i sędziował zawody sportowe szkół średnich organizowane przez Chełmski MKS i SKS „Zdrów” i Lubelski MKS i KOS. Reprezentował też Chełmski MKS w grach zespołowych. Był Prezesem Polskiego Związku Wychowawców Fizycznych w Warszawie Oddział w Chełmie mieszczącego się przy ul. Pocztowej 64.

Związek małżeński zawarł w Chełmie 10 października 1938 r. z Janiną Kunicką nauczycielką pochodzącą z Wilna. Z tego związku mieli dwoje dzieci Marię i Lecha.

Wybuch wojny w 1939 r. przerwał jego aktywną działalność na rzecz rozwoju sportu w Chełmie. Podczas „kampanii wrześniowej” był jednym z cywilnych komendantów obrony miasta. W czasie okupacji związał się z grupą konspiracyjną „Żołnierze Armii Polskiej”, mającą swoje kierownictwo w Lublinie – pełnił obowiązki komendanta miasta.

Jako żołnierz AK, w 1940 r. z ramienia organizacji wywiadowczej „Muszkietierowie” tworzył sieć wywiadowczą w pasie nadbużańskim. Po wejściu, pod koniec 1941 r. Lubelskiej grupy „Muszkietierów” do ZWZ, został komendantem obwodu ZWZ-AK Chełm do połowy kwietnia 1942 r.

W wyniku „wsypy”, 2 maja 1942 r. został aresztowany przez Gestapo. Do sierpnia 1943 r. był więziony na Zamku lubelskim, był przesłuchiwany, bardzo interesował się nim wywiad „Abwery”. Następnie został umieszczony na Majdanku. Tu związał się z tajnym sprzysiężeniem „Związek Orzeł”. Organizacja ta miała kontakt konspiracyjny „zza drutów”. W wyniku czego, podczas jednej akcji, 28 marca 1944 r. uciekł z obozu Majdanek.

Po wydostaniu się z obozu, ukrywał się w okolicach Krzczonowa. Następnie trafił do oddziału „Nerwy”, a później na teren włodawski, gdzie związał się z oddziałem „Jaremy”. Pod koniec okupacji zastał dowódcą 3 kompanii zgrupowania OP 7 \ III kapitana Bolesława Fisiuka.

Jesienią 1944 r. wstąpił do Wojska Polskiego i służył w 2 Armii w stopniu kapitana. (Po zakończeniu wojny pracował w garnizonie łódzkim, tu został aresztowany za przynależność do AK i przez 4 lata był więziony, następnie zamieszkał we Wrocławiu. Włg I. Caban „Oddziały AK 7 pp leg. 1939-1945” Lublin 1994 r).

(Jak wynika z jego akt osobowych, Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego). W latach 1944-1945 Wojsko Polskie 35 pp. 7 Dywizji 2 Armii Dowódca kompanii. W latach 1945-1947 pracował w Elblągu, jako kierownik Zakładu Przemysłu Drzewnego „WED”.

W 1948 r. przeniósł się i zamieszkał we Wrocławiu. Tu w latach 1948-1949 pracował w Wojewódzkim Urzędzie Kultury Fizycznej na stanowisku Instruktora-Inspektora WF. W latach 1949-1952 był zatrudniony na etacie akademickiego nauczyciela wychowania fizycznego we

Wrocławskiej Akademii Medycznej oraz Instruktora WF na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej.

W 1952 r. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Wrocławskim, powołał tu Studium Wychowania Fizycznego i Sportu, pełniąc funkcję kierownika studium i starszego wykładowcy. Był współinicjatorem wprowadzenia wychowania fizycznego na wszystkich uczelniach akademickich środowiska wrocławskiego. Równocześnie działał w zarządzie środowiskowym wrocławskiego AZS. W latach 1957-1958 był prezesem AZS i przyczynił się do rozwoju życia sportowego.

Był autorem koncepcji wprowadzenia „akademickich obozów sportowych” w okresie letnim i zimowym, które też prowadził i wizytował. Rozbudował i unowocześnił „Uczelniany Ośrodek Sportu i Rekreacji” na Mazurach. Był organizatorem „Kolumny Defiladowej AZS” w Warszawie z „Okazji 1000-lecia Państwa Polskiego” i „XXV-lecia PRL”.

Udziałał się też we wrocławskich stowarzyszeniach sportowych i wojskowym klubie sportowym oraz związku sportowym „Kolejarz”, w których prowadził zajęcia sportowe. Był członkiem i działał w ZNP.

W myśl ustawy 30 września 1977 r. przeszedł na emeryturę. Jego umiejętności organizacyjno-wychowawcze i wiedza z kultury fizycznej pozwoliły mu po przejściu na emeryturę, a na wniosek władz uczelnianych w latach 1977-1980 pracować na 1/2 etatu w Studium Wychowania Fizycznego i Sportu.

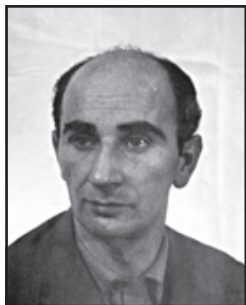
Za pracę otrzymał: „Złotą Odznakę ZNP”, „Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski”, „Medal X-lecia PRL”, „Srebrny Krzyż Zasługi”, „Medal Komisji Edukacji Narodowej” i „Nagrodę II i III Stopnia Ministra Nauki Szkolnictwa Wyższego i Techniki”.

Zmarł 11 kwietnia 1989 r. w wieku 77 lat i został pochowany na cmentarzu Osobowickim we Wrocławiu.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Kronika SKS „Zdrów” przy Liceum Pedagogicznym Męskim w Chełmie 1938-1939. Akta osobowe żony (Janiny Kunickiej-Piątkowskiej) archiwum I LO im. S. Czarnieckiego w Chełmie – kwerenda 2002 r. Akta osobowe Wiktora Piątkowskiego Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego 2003 r. I. Caban „Oddziały AK 7 pp leg. 1939-1945” Lublin 1994 r.

* *Biogram ten już się ukazał w kwartalniku „Wychowanie fizyczne i sport” w 2003 r. ze skróconym aparatem naukowym.*

Bogdan Paweł Szyszkowski **(1931-1986)**

sportowiec, trener, nauczyciel wychowania fizycznego, działacz sportu i turystyki.

Urodził się 28 kwietnia 1931 r. w Chełmie w rodzinie inteligentkiej. Był synem Aleksandra i Apoloni z d. Biała. Wychowany był w duchu wartości patriotycznych i poszanowania pracy. Ojciec był radcą prawnym w Związku Emerytów w Chełmie, udzielał się też społecznie.

Szkołę powszechną ukończył w Chełmie, a w czasie okupacji uzupełniał wykształcenie.

Po wyzwoleniu od 1945 r. kontynuował edukację w gimnazjum i liceum im. S. Czarnieckiego w Chełmie. Był członkiem Szkolnego Koła Sportowego „Czarniecczyki”. Reprezentował Liceum w zawodach różnej rangi w koszykówce i lekkiej atletyce.

Był w grupie inicjatywnej „Czarniecczyków”, reaktywującej w Chełmie powojenne życie sportowe szkolne, międzyszkolne i miejskie. Należał do Szkolnego Hufca PO, otrzymał też uprawnienia „Organizatora Sportu Szkolnego”. Maturę zdał w 1950 r.

Po otrzymaniu matury i zdanych egzaminach wstępnych, kształcił się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim na wydziale humanistycznym. W 1952 r. przerwał studia z powodu choroby ojca, powrócił do Chełma i pomagał rodzinie.

W marcu 1953 r. skorzystał z propozycji i rozpoczął pracę w Lublinie, w Okręgowej Radzie Zrzeszenia Sportowego „Kolejarz”, na stanowisku instruktora sportu. Na licznych kursach specjalistycznych uzupełniał wykształcenie zgodnie do zajmowanego stanowiska. Otrzymał tytuł instruktora PO i instruktora kl. I z lekkiej atletyki. Lekkoatletyka stała się jego pasją, i w tym kierunku systematycznie doskonalił się.

Pogłębiając wiedzę teoretyczną pod koniec 1953 r. rozpoczął równoległe pracę jako trener sekcji lekkiej atletyki w Terenowym Kole Sportowym „Czarni” Zrzeszenia Sportowego „Start” w Chełmie, z chełmską młodzieżą pionu szkół zawodowych i rzemieślniczych.

W krótkim czasie „szukając nowych możliwości”, przeniósł się z już zorganizowaną grupą lekkoatletów, do Klubu Sportowego Zrzeszenia „Kolejarz” Chełm. Do tej sekcji, dołączyli wyselekcjonowani uczniowie z chełmskich szkół średnich ogólnokształcących. Powstała prowadzona przez niego, jedna silna sekcja lekkiej atletyki KS „Kolejarz” Chełm. Sekcja LA KS „Kolejarz” Chełm od 1954 r. odnosiła sukcesy w okręgu i kraju, w kategorii juniora w imprezach rangi, Zrzeszenia Sportowego: „Kolejarz”, „Start” i „Zryw”. Gro zawodników było objętych szkoleniem okręgowym i centralnym. W tym czasie działał w Lubelskiej Radzie Okręgowej, w gronie trenerów konsultantów pionów: „AZS”, „LZS” i „Zryw”. Po kursach centralnych uzyskał tytuł trenera II kl. z lekkiej atletyki.

Za osiągnięcia w rozwoju lekkiej atletyki na Lubelszczyźnie, 1 czerwca 1956 r. awansował do Warszawy do Głównej Rady Zrzeszenia Sportowego „Kolejarz” na stanowisko jednego z trenerów koordynatorów i był też członkiem Centralnej Rady Trenerów Polskiego Związku LA. W dalszym ciągu doskonalił się i uczestniczył w centralnych kursach specjalistycznych.

Z powodu, wynikłej sytuacji rodzinno-służbowej na początku 1957 r. osiadł w Chełmie. W grudniu 1957 r. objął posadę nauczyciela wychowania fizycznego w Technikum Rolniczym w Okszowie pow. Chełm, w pionie ministerstwa rolnictwa. Pracując w technikum, dał się poznać jako dobry fachowiec i organizator.

W pracy z młodzieżą wprowadzał najnowsze metody: z wychowania fizycznego, sportu, turystyki i rekreacji. Rozbudował sportową bazę szkoły, powołał Szkolne Koło Sportowe i sekcje: z lekkiej atletyki, koszykówki i podnoszenia ciężarów. W wyniku jego aktywnej pracy technikum klasyfikowało się w gronie najlepszych szkół w Polsce w pionie ministerstwa rolnictwa i Ludowych Zespołów Sportowych.

Szukając możliwości rozwoju wiodącej sekcji, z lekkiej atletyki w Chełmie, łączy szkolną sekcję LA z sekcją LA rozpadającej się Fe-

deracji Sportowej „Kolejarz” Chełm, i na początku 1958 r. za zgodą rady przenosi ją pod patronat Ludowych Zespołów Sportowych. W wyniku tego posunięcia, powołany został do Rady Wojewódzkiej LZS.

Od 1958 r. już jako sekcja LA LZS Chełm, liczyła się w okręgu i kraju. Wielu zawodników występowało w reprezentacji narodowej i byli objęci szkoleniem centralnym, występowali też w meczach międzypaństwowych i zdobywali medale. W dalszym ciągu działał w Centralnej Radzie Trenerów przy Polskim Związku LA. Grupę tę, liczącą się w okręgu i kraju prowadził do 1972 r.

Związek małżeński zawarł w Chełmie w 1960 r. z Marią Teresą Grzegorzcyk. Z tego związku mieli dwoje dzieci Jarosława i Ewę.

W dalszym ciągu dokształcał się i rozbudowywał sportową bazę szkoły. Popularyzował w szkole ruch turystyczny, powołał w 1976 r. przy technikum grupę turystyki pieszej i rowerowej. W tym też roku, związał się z Chełmskim Oddziałem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, w którym pełnił funkcję od członka do prezesa zarządu. Był też w zarządzie i działał w Chełmskim Szkolnym Związku Sportowym i Międzyszkolnym Klubie Sportowym.

Jego aktywną działalność niespodziewanie przerwała śmierć, 10 listopada 1986 r. w Technikum Rolniczym w Okszowie w sali sportowej podczas lekcji wychowania fizycznego. Pochowany został na cmentarzu komunalnym w Chełmie. Sala sportowa w Technikum Rolniczym w Okszowie gdzie pracował nosi jego imię.

Za pracę otrzymał: „Medal XX-lecia LZS”, „Złoty Krzyż Zasługi”, „Brazowe Odznaczenie im. J. Krasickiego”, „Srebrną Odznakę Zasłużony Działacz Kultury Fizycznej”, „Medal 40-lecia PRL” i „Odznakę Za Zasługi Dla Województwa Chełmskiego”.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Akta osobowe B.P. Szyszkowskiego archiwum Technikum Rolniczego w Okszowie pow. Chełm, kwerenda 2000r. Wywiad z B.P. Szyszkowskim Chełm 1973 r. i 1980 r. Wywiad z synem Jarosławem i córką Ewą Chełm 2000. W.A. Kozłowski „Dzieje Kultury Fizycznej Na Ziemi Chełmskiej” Chełm 1994 r.

* *Biogram ten już się ukazał w kwartalniku „Wychowanie fizyczne i sport” w 2003 r. ze skróconym aparatem naukowym.*

Czesław Ściubak (1927-1975)

nauczyciel wychowania fizycznego, działacz sportowy i turystyki.

Urodził się 20 czerwca 1927 r. w Kowlu woj. wołyńskie. Był synem Andrzeja i Antoniny z d. Żelechowska. Ojciec jego był pracownikiem PKP. Szkołę powszechną ukończył w Kowlu w 1939 r. Dalszą edukację kontynuował w szkole dziesięcioklasowej. Naukę przerwał w 1941 r. będąc w VII klasie, gdy do Kowla wkroczyły wojska niemieckie. Wtedy został zmuszony do fizycznej pracy na kolei.

Na początku 1942 r. związał się z ruchem oporu i do 1944 r. walczył w oddziale partyzanckim. W 1944 r. dostał się do niewoli niemieckiej, i był deportowany do Niemiec. W czasie nalotu uciekł z transportu i przez Chełm dotarł do krewnych w Dęblinie.

Po odzyskaniu niepodległości wraz z rodzicami zamieszkał w Chełmie. Uzupełniając swoje wykształcenie w 1947 r. ukończył w Chełmie Państwowe Liceum Pedagogiczne. Również w 1947 r. zawarł w Chełmie związek małżeński, z Barbarą Gradzińską, z tego związku mieli dwoje dzieci Czesława i Alinę.

Od stycznia do września 1949 r. pracował w Komendzie Powiatowej Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” w Chełmie w charakterze instruktora WF. Tę samą funkcję pełnił w Towarzystwie Przyjaciół Dzieci.

Od września 1949 r. kształcił się w Warszawie na Akademii Wychowania Fizycznego, którą ukończył w 1952 r., a 1 września 1952 r. rozpoczął pracę w Technikum Mechanicznym w Chełmie jako nauczyciel wychowania fizycznego. Był pierwszym wykwalifikowanym nauczycielem wychowania fizycznego w tej szkole. Od października

tego roku tworzył sportową bazę dla rozwoju wychowania fizycznego młodzieży szkoły oraz szkół zawodowych i rzemieślniczych.

Dlatego też przy Technikum Mechanicznym w Chełmie w 1953 r. powołał Szkolne Koło Sportowe – Zrzeszenia Sportowego „Zryw” i został jego sekretarzem. Wraz z powołaniem ZS „Zryw” był pierwszym sekretarzem Powiatowego Szkolnego Związku Sportowego w Chełmie.

W latach 1953-1957 był: opiekunem, trenerem, sponsorem i zawodnikiem Chełmskiego ZS „Zryw” i członkiem Lubelskiej Okręgowej Rady Szkoleniowej ZS „Zryw” oraz Przewodniczącym Powiatowego Oddziału ZMP. W okresie tym był odpowiedzialny za wszystkie imprezy i zawody sportowe oraz spartakiady, organizowane w Chełmie i powiecie podległe Zrzeszeniu Sportowemu „Zryw” i Związkowi Młodzieży Polskiej.

Prowadził również obozy letnie i zimowe, zloty i rajdy sportowe i wypoczynkowe. Jego wychowankowie-sportowcy należeli do najlepszych w okręgu i liczyli się w kraju. Oddziałując na młodzież poprzez sportowe idee Zrzeszenia Sportowego „Zryw”, tworzył współczesny system wartości wychowawczych i osobowościowych. Gdzie zdobywanie „Powszechnej Odznaki Sprawnościowej” jako obowiązek każdego członka ZS „Zryw” dowartościowywało młodzież, i nobilitowało ją.

Od 1 września 1954 r. do 31 sierpnia 1955 r. pełnił obowiązki Przewodniczącego Zespołu Wychowania Fizycznego w Okręgowym Ośrodku Kształcenia i Doksztalcania Kadr Pedagogicznych.

Pod koniec 1957 r. Zrzeszenie Sportowe „Zryw” zostało zastąpione nową strukturą ogólnopolską – Szkolnym Związkiem Sportowym. Wynikało to z konieczności scalenia sportu szkolnego dotąd podzielonego na pionierstwa – Szkolnictwa Zawodowego i Szkolnictwa Ogólnokształcącego. Na początku 1958 r. powołał Szkolne Koło Sportowe i poprzez szkolne igrzyska sportowe szukał nowych form rozwoju sportu w Technikum Mechanicznym w Chełmie i środowisku chełmskim.

Popularyzował wśród młodzieży ruch turystyczno-krajoznawczy

jako forma kultury fizycznej „wyżycia się sportowo i intelektualnie” oraz sporty zimowe, wodne i gry sportowe. Od 1957 r. pełnił funkcję wiceprezesa Chełmskiego Oddziału Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Posiadał też uprawnienia przewodnika turystyki oraz pełnił funkcję „Retmana” drużyn wodnych przy Komendzie Hufca ZHP w Chełmie. Od 1963 r. był członkiem ORMO w inspektoracie ds. ruchu drogowego w Chełmie.

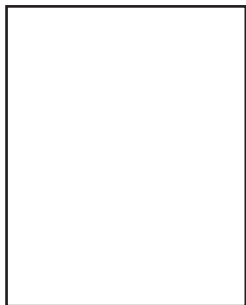
Uczestniczył również w obozach organizowanych przez ministerstwo oświaty dla zasłużonych nauczycieli: w 1965 r. w Sulejówku w szkoleniu sekretarzy Szkolnego Związku Sportowego i w 1971 r. w Gdyni w szkoleniu komendantów ZHP. W latach 1965-1972 pełnił też funkcję sekretarza Chełmskiego Międzyszkolnego Klubu Sportowego. Był odznaczony i otrzymał: „Złoty Krzyż Zasługi”, „Krzyż Walecznych”, „Krzyż Partyzancki” i „Zasłużony Działacz Sportu i Turystyki”.

Zmarł 3 października 1975 r. (z powodu przewlekłej choroby), i został pochowany na cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie. Dla upamiętnienia jego zasług Dyrekcja Technikum Mechanicznego w Chełmie, organizuje corocznie „Memoriał Sportowy” jego imienia.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Akta osobowe archiwum Technikum Mechanicznego w Chełmie, kwerenda 2002 r. Wywiad z żoną Barbarą, Chełm 2002 r. Kronika Sportowa SKS „Zryw” przy Technikum Mechanicznym w Chełmie. W.A. Kozłowski „Dzieje Kultury Fizycznej Na Ziemi Chełmskiej” Chełm 1994 r.

* *Biogram ten już się ukazał w kwartalniku „Wychowanie fizyczne i sport” w 2003 r. ze skróconym aparatem naukowym.*

Wacław Uzdownski (1897-1919)*(przerwał studia przyrodnicze)***Jan Ulanowski (1896-1919)***(przerwał studia prawnicze)*

Od 1915 r. obaj (jako wielcy przyjaciele) nauczyciele w Szkole Filologicznej (Gimnazjum „Czarniecczyków”). Wacław Uzdownski uczył wychowania fizycznego, przyrody i geografii, a Jan Ulanowski uczył matematyki.

Obaj byli członkami i instruktorami w latach 1915-1918 Polskiej Organizacji Wojskowej. Współtworzyli w Chełmie ruch skautowy (harcerski). Organizowali też życie sportowe szkoły. Pierwszym nauczycielem wychowania fizycznego w Szkole Filologicznej od 1915 r. był Wacław Uzdownski. Prowadzili obozy sportowo-militarne. Byli dowódcami grup młodzieżowych i uczestniczyli w rozbrajaniu Austriaków w 1918 r., następnie wstąpili do Wojska Polskiego.

W ramach tajnych kół szkolnych prowadzili z młodzieżą jako „z przyszłymi bojownikami o wolność” zajęcia sprawnościowo-sportowe, militarne i ruch wycieczkowo-obozowy. Wpajali też miłość do ojczyzny. Prowadzili lekcje (z wychowania fizycznego), gimnastyki, ćwiczenia cielesne lub gimnastykę ze śpiewem.

Jako dowódcy z wyszkolonymi grupami młodzieży szkolnej braли udział w wyzwalaniu Chełma i „wojnie bolszewickiej”. Uzdownski i Ulanowski jako ochotnicy WP i bohaterowie, polegli w wojnie bolszewickiej w 1919 r.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Księga Pamiątkowa „Czarniecczycy” – W dwudziestą rocznicę 1915-1935. Chełm 1936.

Józef Wosiński (1923-1997)

zawodnik i trener piłki nożnej, oficer WP, działacz sportowy.

Urodził się 5 kwietnia 1923 r. w Białymstoku w rodzinie inteligentnej. Był synem Jana oficera WP i Romualdy z d. Ficek. W 1927 r. rodzina zamieszkała w Grodnie z powodu służbowego przeniesienia ojca. Mieszkając w Grodnie wychowywał się na terenie koszar, stąd zainteresowanie kulturą fizyczną a sport stał się jego pasją.

Naukę pobierał w Grodnie, gdzie ukończył Szkołę Powszechną i Gimnazjum im. A. Mickiewicza. Jako uczeń gimnazjum uczestniczył w zajęciach Szkolnego Koła Sportowego i Międzyszkolnego Klubu Sportowego. W wyniku czego uczestniczył w zawodach rangi SKS i MKS oraz KOS w następujących dyscyplinach: piłce nożnej, tenisie ziemnym, ping-pongu, hokeju na lodzie, siatkówce, koszykówce i szczypiorniaku.

Jako junior i wielki talent grał w futbolowej drużynie Klubu Sportowego Grodna i Klubu Sportowego „Jagielonia” Białystok. Był w kadrze okręgu juniorów. Po wkroczeniu wojsk sowieckich do Grodna w 1939 r. rodzina w obawie przed zsyłką na sybir przeniosła się do Chełma, tu przeżyli okupację.

W latach 1944-1947 pełnił służbę wojskową w Warszawskim Pułku, tu otrzymał stopień porucznika. W tym czasie był reprezentantem drużyny piłkarskiej Wojskowego Klubu Sportowego „Legia” Warszawa. Był też w grupie reaktywującej powojenną działalność WKS „Legia” Warszawa i piłki nożnej w Polsce, fakt ten uważał za nobilitację. Jako piłkarz WKS „Legia” Warszawa, uczestniczył w 1946 r. w „Pierwszych Zawodach o Mistrzostwo Wojska Polskiego w Piłce

Nożnej”, legitymując się „Honorową kartą uczestnika”.

W kwietniu 1947 r. wrócił do Chełma. Od października 1947 r. do marca 1950 r. pracował w Chełmskim Urzędzie Miejskim. Od marca do września 1950 r. pracował w Chełmskim Rejonie Dyrekcji PKP.

W okresie tym był reprezentantem drużyny piłkarskiej, KS „Kolejarz” Chełm. (W latach 1945-1955 „Kolejarz” należał do najlepszych na Lubelszczyźnie i prowadził boje piłkarskie o II ligę państwową). Związał się również z grupą inicjatywną, odbudowującą powojenny sport w Chełmie. Należał do najlepszych piłkarzy i trenerów na Lubelszczyźnie.

Związek małżeński zawarł w Chełmie w 1948 r. z Ewą Jakubiec. Z tego związku mieli troje dzieci: Józefa, Jerzego i Barbarę.

Od października 1950 r. do marca 1953 r. był zatrudniony w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego w Mielcu. W okresie tym działał w Radzie Okręgowej Zrzeszenia Sportowego „Stal” w Mielcu. Był też jednocześnie zawodnikiem i instruktorem drużyny piłkarskiej Koła Sportowego „Stal” Mielec, a po kursie w Krakowie w 1952 r. trenerem II kl.

Był też członkiem Rady Trenerów PZPN i uczestniczył w centralnych kursach z zakresu piłki nożnej, wychowania fizycznego i sportu w: Warszawie, Krakowie, Lublinie i Mielcu. W 1952 r. uzyskał w Rzeszowie jako zawodnik II klasę w piłce ręcznej.

W 1953 r. powrócił do Chełma z rodziną i osiadł na stałe. Był zatrudniony kolejno w Chełmie: od 1 czerwca 1953 r. do 31 maja 1960 r. w Spółdzielni Pracy Remontowo-Budowlanej; od 1 czerwca 1960 r. do 11 maja 1961 r. w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Handlu Spożywczego Sekcja Kadry; od 12 maja 1961 r. do 31 marca 1962 r. w Międzyzakładowym Klubie Sportowym „Chełmianka” i od 1 kwietnia 1962 r. do 31 grudnia 1981 r. w Wojewódzkiej Spółdzielni Mieszkaniowej.

Od 1954 r., był też reprezentantem drużyny piłkarskiej KS „Start” Chełm. Pionierską grupę piłkarzy, tworzącą sekcję piłki nożnej MZ-KS „Chełmianki” Chełm stanowili zawodnicy KS „Start” Chełm i KS ZZK „Kolejarz” Chełm: Syczuk, Kocharński, Biernacki, Kurska, Durko, Mazur, Wosiński, Dżaman, Fedoniuk, Sieciechowicz, Wójcik i Głąb.

Był też współtwórcą i pierwszym trenerem drużyny piłkarskiej sekcji MZ-KS „Chełmianka” Chełm.

Poza pracą zawodową udzielał się również w społeczno-sportowym życiu Chełma. Przez pewien okres grał w drużynie piłkarskiej KS „Kolejarz” Chełm. Następnie był trenerem piłki nożnej chełmskich drużyn liczących się w okręgu KS „Kolejarz” i MZKS „Chełmianka” oraz WKS „Gwardia” przy Chełmskim Oddziale Wojsk Ochrony Pogranicza. Od 1957 r. był trenerem tylko MZKS „Chełmianka” i prowadził pierwszą drużynę i grupę juniorów. W MZKS „Chełmianka” był odpowiedzialny za sprawy wychowawcze młodzieży.

W dalszym ciągu uczestniczył w szkoleniu centralnym. W 1974 r. w Warszawie uzyskał tytuł Trenera I kl. Działał też w PZPN i był w Radzie Trenerów OZPN w Lublinie. W tym czasie prowadził obozy szkoleniowo-sportowe z kadrą okręgu.

Po przejściu na emeryturę w 1981 r. w dalszym ciągu udzielał się w sporcie. Uprawiał turystykę i grał w tenisa stołowego. W MZKS „Chełmianka” w gronie działaczy opiniował pracę szkoleniową z młodzieżą. Sponsorował też akcje na rzecz rozwoju młodzieżowego sportu a piłki nożnej w szczególności w Chełmie. Posiadał „Honorowe Złote Odznaki PZPN i TKKF”.

Zmarł 2 października 1997 r. i został pochowany na Cmentarzu Komunalnym w Chełmie. W dowód jego zasług dla chełmskiego sportu a piłki nożnej w szczególności, od 2005 r., są organizowane cykliczne turnieje piłki nożnej m. in. jego imienia (Turniej oldboyów w piłce nożnej im. Józefa Wosińskiego i Waldemara Kursy).

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Kronika KKS – ZZK „Kolejarz” Chełm 1944-1955. Wywiady z Józefem Wosińskim Chełm 1980 r. i 1995 r. Wywiad z żoną Ewą Chełm 2003 r. Archiwum rodzinne akta osobowe w posiadaniu żony Chełm kwerenda 2003 r. W.A. Kozłowski „Dzieje Kultury Fizycznej Na Ziemi Chełmskiej” Chełm 1994 r.

**Bolesław Zygmunt Wirski (Kruczek)
(1900-1972)**

nauczyciel wychowania fizycznego, pedagog, działacz oświatowy i sportowy.

Urodził się 6 lutego 1900 r. we wsi Krępa pow. Łuków, w rodzinie wiejskiego kowala. W 1906 r. rodzina przeniósła się do Siedlec, gdzie ojciec objął posadę w warsztatach PKP. W 1908 r. został przyjęty do Szkoły Kolejowej z językiem rosyjskim, którą ukończył w 1913 r. Dalszą edukację kontynuował w Szkole Miejskiej w Łukowie, do której w 1913 r. zdał egzaminy do trzeciej klasy.

Z chwilą wybuchu I wojny w 1914 r., przerwał naukę, ponieważ szkołę w której się uczył przeniesiono w głąb Rosji. W wynikłej sytuacji rodzina przeniósła się do wsi Krępa. Cały rok uczył się sam, a zimą na przełomie 1914-1915 r. nauczał wiejskie dzieci. Fakt ten zdecydował o jego dalszej edukacji i wyborze zawodu nauczyciela.

W 1916 r. zdał egzamin do IV klasy, stając się absolwentem gimnazjum w Łukowie. W latach 1916-1918 był członkiem Polskiej Organizacji Wojskowej ps. „Zawierucha”. Jako członek POW brał udział w rozbrajaniu Niemców w: Międzyrzeczu, Białej Podlaskiej i Brześciu. Następnie wstąpił do wojska polskiego i brał udział w walkach z bolszewikami na: Wołyniu, Polesiu i pod Hrubieszowem.

Po walkach na Wileńszczyźnie otrzymał stopień plutonowego, a po działaniach wojennych otrzymał propozycję nauki w podchorążówce z awansem na oficera. Z powodów osobistych i obiektywnych zrezygnował z kariery wojskowej. W 1921 r. podjął pracę jako nauczyciel w Siedmioklasowej Szkole Powszechnej w Kocku. W latach 1922-1924 pracował jako nauczyciel w Szkole Powszechnej w Łukowie.

W latach 1922-1923 ukończył wakacyjne kursy nauczycielskie metodyczno-pedagogiczne, które dały mu kwalifikacje nauczania

w szkołach powszechnych. Następnie w latach 1924-1925 kształcił się w Warszawie, gdzie ukończył „Państwowy Roczny Kurs Wychowania Fizycznego”.

We wrześniu 1925 r. otrzymał nominację, na nauczyciela ćwiczeń cielesnych w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Chełmie i opiekuna Szkolnego Koła Sportowego „Zdrów”. (SKS „Zdrów” założył Józef Maż w 1923 r. przy Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim, jako jedno z pierwszych w Rzeczypospolitej, którego renoma była znana na kresach wschodnich w propagowaniu kultury fizycznej).

Po trzyletniej praktyce nauczyciela w seminarium, 10 maja 1928 r. złożył egzamin przed Państwową Komisją Naukową w Warszawie i otrzymał dyplom nauczyciela szkół średnich i seminariów. W tym czasie podniósł rangę SKS „Zdrów”, rozbudowując działy: sportowy, medyczno-sanitarny, prac ręcznych pomocy sportowych i dydaktyczno-wychowawczy. Miał duży wkład w podniesieniu rangi seminarium do najlepszych placówek na lubelszczyźnie i kresach wschodnich w kształceniu wybitnych jednostek przyszłych nauczycieli-fachowców, prawych Polaków.

W dalszym ciągu poszerzał swoje kwalifikacje, na wyższych kursach nauczycielskich i wakacyjnych kursach nauczycielskich otrzymał kwalifikacje nauczycielskie z wychowania fizycznego i tytuły instruktora z: gimnastyki, przysposobienia wojskowego, pływania, lekkiej atletyki, sportów zimowych, gier i zabaw, gier sportowych, tańców i zajęć muzycznych.

Od 1925 r. był opiekunem „Gniazda Sokolego” przy Seminarium. W latach 1926-1927 uczył też wychowania fizycznego w Państwowej Szkole Rzemieśniczej w Chełmie, a w latach 1937-1938 w Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie. Był twórcą postępowego oświatowo-społecznego ruchu: pedagogicznego, wychowania fizycznego i sportu w Chełmie i na Lubelszczyźnie. Ciągłe ulepszał metody pracy i reorganizował profil szkoły.

Związek małżeński zawarł w Chełmie, 27 lipca 1932 r. z Marią Kurowską, z tego związku mieli jedną córkę Annę Elżbietę.

W maju 1933 r. zorganizował „Pierwsze Mistrzostwa Chełma

w Pływaniu” na basenie Komendy WF i PW. W 1934 r. jako prezes powołał przy seminarium – Międzyszkolny Klub Sportowy, w którym zgrupował najlepszą młodzież i kadre nauczycielską-szkoleniową. W 1935 r. został wybrany do Rady Metodycznej Lubelskiego MKS.

Zgodnie z przepisami i zgodą wojewody lubelskiego, 19 września 1936 r. zmienił rodowe nazwisko Kruczek, na Wirski. Po reorganizacji Seminarium w 1937 r. zostało utworzone Państwowe Liceum Pedagogiczne Męskie.

W Liceum Pedagogicznym Męskim prowadził: ćwiczenia cielesne, metodykę, PO i arytmetykę, a w Szkole Ćwiczeń: ćwiczenia cielesne, rytmikę i drużynę harcerską. W ramach zajęć świetlicowych organizował wieczorki zabawowo-zapoznawcze i gry i zabawy, które stały się jego specjalnością. Organizował też w okresie ferii i wakacji szkolne obozy sportowe i kolonie w tym dla dzieci biednych.

Jako prezes i opiekun Chełmskiego MKS, w latach 1934-1939 współpracował na polu sportowej rywalizacji z MKS z: Warszawy, Lublina, Kowna, Brześcia, Lwowa, Krasnegostawu, Lubomla, Ostrowa, Krakowa, Garwolina i Zamościa.

Z chwilą wybuchu wojny w 1939 r., został powołany do pomocniczej służby wojskowej obrony miasta. Podczas okupacji działał w ruchu oporu, w tym czasie pracował w olejarni. Na początku 1940 r. gestapo aresztowało jego żonę, a w sierpniu została rozstrzelana. W związku z tą sytuacją do 1943 r. ukrywał się wraz z córeczką. Następnie w konspiracji, podjął pracę w Chełmskiej Spółdzielni Spożywców.

Po wyzwoleniu Chełma w 1944 r. i po otwarciu Liceum i Gimnazjum im. S. Czarnieckiego w Chełmie, podjął pracę w tej szkole jako nauczyciel wychowania fizycznego. Był w „Chełmskiej Radzie” odbudowy powojennej: oświaty, wychowania fizycznego i sportu. Po otwarciu w 1945 r. w Chełmie Państwowego Liceum Pedagogicznego, powrócił do swojej szkoły i dalej uczył wychowania fizycznego. Reaktywował też SKS „Zdrów”, i przywrócił jego dawną renomę.

Rozwijał i upowszechniał, organizację gier i zabaw dla dzieci oraz zajęcia o charakterze zabawowo-kulturalnym dla młodzieży. Wraz z utworzeniem, z jego inicjatywy w Liceum Pedagogicznym, klas o profilu rozszerzonym z wychowania fizycznego. Organizacja

wał dla studentów wyjazdowe obowiązkowe obozy sportowe letnie i zimowe. Utrzymywał kontakty pedagogiczno-sportowe z Akademią Wychowania Fizycznego z: Warszawy, Krakowa i Gdańska. Gdy po reorganizacji w 1963 r. powstało w Chełmie Studium Nauczycielskie, objął funkcję kierownika wydziału wychowania fizycznego.

Organizował: wieczorki towarzyskie, gry świetlicowe, spotkania poetyckie i zgaduj-zgadule. Dbał o staranne wychowanie i przygotowanie przyszłych nauczycieli wychowania fizycznego. Drugi związek małżeński zawarł w Chełmie 2 kwietnia 1960 r. z Bronisławą Stolarczyk.

Do 1969 r. był instruktorem wychowania fizycznego w Państwowym Ośrodku Dokształcania Kadr w Chełmie. Był propagatorem idei budowy „Zielonych Sal”, organizował kursy i konferencje dla młodych nauczycieli, prowadził hospitacje i omawiał lekcje. Od 1970 r. wprowadził do kalendarza imprez Szkolnego Związku Sportowego w Chełmie, blok: gier i zabaw, gier sportowych, konkurencji lekkoatletycznych, gimnastyki i biegów przełajowych-narodowych.

Za pracę otrzymał: „Medal za Ofiarną Pracę”, „Medal Niepodległości”, „Srebrny Krzyż Zasługi”, „Odznakę Działacz Kultury Fizycznej”, „Odznakę Zasłużony Nauczyciel”, „Odznakę 1000-lecia Państwa Polskiego” i „Kawalerski Krzyż Orderu Odrodzenia Polski”. Swoje zbiory z przebiegu pracy pedagogicznej i prasy sportowej w 1970 r. przekazał Akademii Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej.

Zmarł 29 lipca 1972 r. i został pochowany na cmentarzu przy ul. Lwowskiej w Chełmie. Dla jego pamięci, ulica i szkoła w Chełmie nosi jego imię, a „Gry i zabawy im. Wirskiego” weszły do corocznego kalendarza imprez dla młodzieży szkolnej w Chełmie.

ŹRÓDŁA I OPRACOWANIA:

Archiwum Wirskich w posiadaniu żony B. Stolarczyk, kwerenda Chełm 1980 i 1985 r. Zbiory „Izby Pamięci Patrona Szkoły”. Kronika Sportowa SKS, „Zdrów” przy Państwowym Liceum Pedagogicznym w Chełmie Lub. Lata 1938-1939. W.A. Kozłowski „Dzieje Kultury Fizycznej Na Ziemi Chełmskiej” Chełm 1994r.

ANEKS

Pułkownik Stanisław Mieczysław Prus-Więckowski – *szlachcic. Legionista. Piłsudczyk. Absolwent Sztabu Generalnego. Członek wielu Warszawskich Towarzystw Sportowych. Za walkę otrzymał: „Virtuti Militari”, „Krzyż Walecznych” z trzema okuciami, „Krzyż I-szej Brygady”, „Krzyż Legionowy”, „Orleńskie”, „Wschód” itd. Dowódca Chełmskiego Garnizonu i 7 Pułku Piechoty Legionów.*

Do Chełma przybył w 1922 r. i objął funkcję Z-cy D-cy a od 1924 r. Dowódcy Garnizonu i 7 Pułku Piechoty Legionów. Wprowadził nowe formy do kultury i kultury fizycznej życia żołnierskiego w Chełmskim Garnizonie. Współtworzył też chełmską kulturę fizyczną. Był autorytetem w okręgu, garnizonie i mieście

Dnia 12 maja 1926 r. J. Piłsudski dokonuje zbrojnej akcji w celu przejęcia władzy w Polsce tzw. „przewrotu majowego”. Liczył też na swych wiernych dawnych żołnierzy.

W związku z tą sytuacją (z pomocą „swojemu wodzowi”), płk. Więckowski jako D-ca Garnizonu i 7 pp Leg., wyprowadza pułk w gotowości bojowej na dworzec i lokuje żołnierzy w wagonach pociągu jadącego do Warszawy. W oczekiwaniu na podłączenie lokomotywy, niespodziewanie otrzymuje rozkaz od gen. Romera swojego bezpośredniego dowódcy – zakazu wyjazdu i powrotu pułku do koszar.

Wobec tego rozkazu (niezgodnego z jego honorem i wiernością do Wodza), gniew ogarnął pułkownika. Presja honoru wywołuje dramat. Pułkownik szybkim krokiem opuszcza peron. Wchodzi do jed-

nego z pomieszczeń dworca. Jest sam wyciąga kartkę i pisze dwa słowa „Basiu wybacź”, następnie wyciąga pistolet i strzałem w głowę popełnia samobójstwo. Huk wystrzału przerywa ciszę – konsternacja i poruszenie.

Wiść o śmierci pułkownika dociera do każdego żołnierza jego ukochanego 7 pp Leg. Żołnierze wybiegają z wagonów, formują szyk bojowy. Chwilowo sytuacja wymyka się spod kontroli – pertraktacje. Aby zapobiec dramatycznej sytuacji a nawet buntowi, po chwili na czele 7 pp Leg. jedzie do stolicy jego z-ca ppłk. S. Dąbek (nie lubiany przez legionistów). Gdy przyjechali do Warszawy, było już po przewrocie.

Chełm ogarnął smutek i żałoba. W poniedziałek 17 maja 1926 r. odbył się pogrzeb tragicznie zmarłego płk. Więckowskiego. Od 9.00 rano zjeżdżały do Szpitala Okręgowego Nr 2 w Chełmie delegacje w strojach galowych z wieńcami i sztandarami. Obecny był wojewoda dr Bryła, gen. Romer, żona Barbara z Morawskich i rodzina.

O godz. 10.00 kondukt żałobny wyruszył ze szpitala, z zachowaniem rytuału godnym wielkiej osobowości. Takiej tragedii i takiego pogrzebu Chełm jeszcze nie widział i nie przeżył. Cały Chełm żegnał go w smutku. Majestatyczna procesja wiernych mu ludzi ciągnęła się przeszło kilometr. Msza główna odbyła się w Katedrze.

Następnie wśród ciszy ustawionych na trotuarach tłumów, przy zamkniętych sklepach orszak tonący w kwiatach z trumną płk. na lawecie przeszedł przez miasto ulicami Lubelską, Obłońską i Kolejową na dworzec. Stąd wagon-kaplica z trumną i honorami odjechał do rodzinnego Krakowa. Tak Chełm żegnał swojego wielkiego pułkownika.

ŹRÓDŁO:

„Zwierciadło” 1926 r.

Członkowie sekcji kolarskiej WKS „Garnizon” Chełm*a) Lista żołnierzy 7 Pułku Piechoty Legionów*

- 1 – mjr. Władysław Sochacki. (ur.25.05.1895. Zwierzyniec. woj. lubelskie).
- 2 – ppor. Mieczysław Barszczyński. (ur.14.06.1907.Kałuż. woj. wołyńskie).
- 3 – ppor. Ignacy Zarobkiewicz. (ur. 11.02.1909.Krzeczkowice. woj. kieleckie).
- 4 – ppor. Lotar Dolega.(ur.19.06.1912.Szubin. woj. pomorskie).
- 5 – ppor. Stanisław Sędziak. (ur.07.09.1913. Gwizdały. woj. lubelskie).
- 6 – chor. Henryk Bałazy. (ur.19.02.1895.Cieslin. woj. kieleckie).
- 7 – st. sierż. Franciszek Kłosowicz. (ur.27.02.1898.Leonów. pow. Gostynin).
- 8 – st. sierż. Antoni Liszka. (ur.08.08.1898.Dąbrowa. woj. kieleckie).
- 9 – st. sierż. Jan Górniak. (ur.07.12.1895.Lutcza. woj. lwowskie).
- 10 – st. sierż. Stanisław Osses. (ur.25.04.1895.Bolowice. pow. Nowy Tomyśl).
- 11 – st. sierż. Franciszek Pacek. (ur.12.11.1899.Firlej. woj. lubelskie).
- 12 – st. sierż. Franciszek Kociemba. (ur.20.11.1900.Kościan. woj. poznańskie).
- 13 – st. sierż. Waclaw Skrobacz. (ur.28.09.1895.Wieluń. woj. łódzkie).
- 14 – st. sierż. Jan Kaszczuk. (ur.25.09.1889. Ochoża. pow. Chełm).
- 15 – st. sierż. Jan Szewczyk. (ur.18.12.1895.Chełm. ul. Trubakowska 13).
- 16 – st. sierż. Zygmunt Papuszko (ur.17.05.1895.Nagórzanka. woj. Tarnopolskie).
- 17 – st. sierż. Władysław Stolarski. (ur.27.07.1897.Cięcina. woj. krakowskie).
- 18 – st. sierż. Edward Woll. (ur.15.07.1901. Przemyśl. woj. lwowskie).
- 19 – st. sierż. Jan Nowicki. (ur.02.01.1897.Łakoszn. woj. warszawskie).
- 20 – st. sierż. Franciszek Zwolak.(ur.10.10.1894.Bielce. kraj besarabia).
- 21 – sierż. Waclaw Jagiełłowicz. (ur.25.09.1901.Miahkochody. Podole-Rosja.).
- 22 – sierż. Stanisław Kulesza. (ur.28.08.1901.Otfinów. woj. krakowskie).
- 23 – sierż. Józef Sałata. (ur.18.03.1898.Łódź).
- 24 – sierż. Jan Ostrowski. (ur.13.08.1899.Rybno. pow. Sochaczew).
- 25 – sierż. Roman Nowak. (ur.14.05.1900.Piotrków. woj. łódzkie).
- 26 – sierż. Mieczysław Kartaszyński. (ur.09.12.1900.Siedliszcze. pow. Chełm).
- 27 – sierż. Stanisław Kaczor. (ur.05.04.1901.Lubasz. woj. krakowskie).
- 28 – sierż. Bronisław Jędrowicz. (ur.19.11.1897.Dobra Wola. pow. Mława).
- 29 – sierż. Roman Wierzbięta. (ur.28.01.1898.Zaborz. pow. Miechów).
- 30 – sierż. Bolesław Pietrzak. (ur.14.11.1901.Orłów. pow. Kutno).
- 31 – sierż. Józef Józefowicz. (ur.16.03.1900.Świerze.pow. Chełm).
- 32 – plut. Władysław Łukasiewicz. (ur.28.06.1904.Kamionka. pow. Lubartów).
- 33 – plut. Adam Listowski. (ur.18.11.1905.Trawniki. pow. Lublin>).
- 34 – plut. Florian Kot. (ur.29.05.1905.Starościce. pow. Lublin).

- 35 – plut. Aleksander Kasperek. (ur.30.12.1902.Jawidz. pow. Lubartów).
- 36 – plut. Ignacy Bentkowski. (ur.14.05.1904.Jabłoszczyna. gm. Miączyń).
- 37 – plut. Antoni Drażyk. (ur.11.06.1904.Lublin).
- 38 – plut. Bolesław Wachowski. (ur.18.10.1905.Ćmielów. pow. Lublin.).
- 39 – kpr. Wiktor Wagner. (ur.31.05.1911.Częstochowa).
- 40 – kpr. Kazimierz Kryszan. (ur.02.08.1913.Ostrów. pow. Słonim).
- 41 – kpr. Marian Sitek. (ur.15.02.1910).
- 42 – kpr. Jan Osowski. (ur.25.03.1909.Piaski. pow. Chełm).
- 43 – kpr. Albin Konowałek. (ur.31.05.1904.Jaszców. pow. Lublin).
- 44 – kpr. Ludomir Wojcieszek. (ur.25.11.1914.Starosielce. pow. Białystok).
- 45 – kpr. Antoni Nafalski. (ur. 25.02.1906.Strupin. pow. Chełm).
- 46 – kpr. Józef Dąbłowski. (ur.24.12.1905.Ludwików. pow. Lubartów).
- 47 – kpr. Jan Kozdrój. (ur.01.05.1907.Stręczyn. pow. Chełm).
- 48 – kpr. Antoni Paczona. (ur.13.06.1907.Chełm. ul. Pilichonki).
- 49 – kpr. Stanisław Turek. (ur.01.08.1913.Węgleszyn. pow. Jędrzejów).
- 50 – kpr. Seweryn Fidecki. (ur.02.01.1912)
- 51 – kpr. Jan Raczkowski. (ur.03.11.1913.Połoneczka. pow. Stołpie).
- 52 – Władysław Biegański. (ur.19.10.1927.W-wa)syn D-cy Biegańskiego.
- 53 – kpt. Mikołaj Artiuch. (ur.15.06.1900.Borysów. Rosja).
- 54 – kpt. Józef Dobija. (ur.19.01.1894.Buczkowice. woj. krakowskie).
- 55 – plut. Julian Młodkowski. (ur. 22.12.1902.Mstów. pow. Częstochowa).
- 56 – plut. Mikołaj Kowalewski. (ur.14.09.1901.Police. pow. Sarny).

b) Lista żołnierzy 2 Pułku Artylerii Ciężkiej

- 1 – kpt. Edmund Prost. (ur.18.10.1896.Wyszogród).
- 2 – por. Bolesław Lorentz. (ur.08.09.1907.Janiszewice).
- 3 – chor. Tadeusz Zgorzeliski.(ur.16.10.1892.Kraków).
- 4 – st.ogn. Stanisław Frąckowiak. (ur.21.03.1899.Dębno).
- 5 – st.ogn. Stanisław Szajowski. (ur.12.04.1891.Ciechanów).
- 6 – st.ogn. Wincenty Dorywalski. (ur.12.01.1893.Częstochowa).
- 7 – st.ogn. Walerian Wolski. (ur.15.12.1896.Mierzwin).
- 8 – st.ogn. Józef Sieniawski. (ur.28.10.1895.Hucisko).
- 9 – st.ogn. Franciszek Gryc. (ur.24.03.1898.Będzin).
- 10 – ogn. Ludwik Winiarczyk. (ur.21.12.1901.Kamionka).
- 11 – ogn. Franciszek Dziedziak. (ur.03.12.1898.Grzybów).
- 12 – ogn. Franciszek Kazimierski. (ur.05.05.1900.Strzyżów).

- 13 – ogn. Józef Słowik. (ur.24.10.1900.Uścimów).
- 14 – ogn. Stanisław Słowiński. (ur.01.05.1902.Mroczyń).
- 15 – ogn. Feliks Turowski. (ur.16.07.1900.Nowe Miasto).
- 16 – plut. Franciszek Staffiński. (ur.24.09.1901.Koczów).
- 17 – plut. Władysław Leszczyński. (ur.07.03.1906.Stopnica).
- 18 – plut. Bolesław Męczyński. (ur.09.05.1907.Chełm).
- 19 – plut. Napoleon Niedzwiecki. (ur.17.12.1906.Sewastopol).
- 20 – plut. Izidor Kurzeja. (ur.20.04.1906.Sosnowiec).
- 21 – plut. Piotr Lużyński. (ur.10.10.1906.Krzyszkwice).
- 22 – plut. Stefan Troniewicz. (ur.23.07.1906.Puchaczów).
- 23 – kpr. Stefan Kaliszuk. (ur.09.06.1906.Sobibór).
- 24 – kpr. Jan Zarzeczny. (ur.26.10.1909.Węglinek).
- 25 – kpr. Władysław Melik. (ur.17.1.1909.Mełgiew).
- 26 – kpr. Bolesław Kwak. (ur.09.06.1914.Trzydnik Duży).
- 27 – kpr. Julian Nitecki. (ur.19.02.1912.Nowe Miasto).
- 28 – kpr. Stanisław Kucharski. (ur.11.10.1914.Dobrzyca).
- 29 – kpr. Piotr Misiec. (ur.07.02.1912.Chełm).

ŹRÓDŁO

APLOCH. Akta m. Chełma. Sygn. 359).

**Członkowie zwyczajni i nadzwyczajni sekcji kolarskiej:
Ogniska i KS „Kolejowe Przysposobienie Wojskowe” Chełm
(sekcja kolarska została założona przy KS „KPW” Chełm w 1929 r.,
z chwila wybuchu wojny w 1939 r. została rozwiązana).**

1. Władysław Szuchniewicz (ur.14.02.1888.Kielce). PKP, Kolejowa 121/4.
2. Zbigniew Rut.(ur.20.09.1919.Końskie).PKP, Kolejowa 121.
3. Mieczysław Borowicz.(ur.07.11.1900.Warszawa).PKP, Katedralna 6.
4. Ludwik Szwarz.(ur.26.07.1922.Kiwczel.pow.Łuck).PKP, Dom Kolejarza.
5. Romuald Kisielewski.(ur.20.09.1922.Siedliszcze).PKP, Bohdanowicza 1.
6. Józef Ulatowski.(ur.12.02.1887.Kowel).PKP, Dom Kolejarza.
7. Piotr Gradziński.(ur.29.06.1891.Ruda Opalin). PKP, Dom Kolejarza.
8. Stanisław Pawliczuk.(ur.19.03.1903.Zawadówka).PKP, Kolejowa 70.
9. Czesław Chyliński.(ur.21.07.1903.Chełm).PKP, Kolejowa 42a.
10. Józef Dziaduszyński.(ur.01.10.1893.Chełm).PKP, Bohdanowicza 3.

11. Aleksander Radek.(ur.28.03.1899.Ruda Opalin).Kancelista, Kolejowa 74.
12. Władysław Prołowicz.(ur.23.09.1895.Pińsk).PKP, Poczтова 66.
13. Władysław Futa.(ur.16.06.1890.Biskupice).Konduktor, Kolejowa 40.
14. Antoni Wołkowiecki.(ur.08.01.1891.Bratucice).Kontroler, Kolejowa 70.
15. Franciszek Wyszogrodzki.(ur.09.12.1891.Karczówka).PKP, Kolejowa17 a.
16. Stanisław Grabowski.(ur.08.05.1891.Biała Podlaska).PKP, Kolejowa 47.
17. Władysław Dąbki.(ur.02.01.1895.Krzywdą).Konduktor, Kolejowa 82.
18. Kazimierz Kancyrski.(ur.09.02.1887.Krzemieniec). PKP, Wołyńska 28.
19. Stanisław Skowroński.(ur.26.06.1894.Rejowiec).Konduktor.Kolejowa 50.
20. Leonarda Skowrońska.(ur.31.01.1899.Chełm).Żona konduktora.Kolejowa 50.
21. Karol Liach.(ur.21.10.1903.Chełm). Kolejowa 122.
22. Antoni Jurczuk.(ur.19.10.1909.Chełm). Puławskiego 9.
23. Karol Korzeniowski.(ur.09.05.1896.Tmojca). Chłodna 10.
24. Wacław Klepko.(ur.21.10.1897.Lublin). Stacja kolejowa.
25. Stanisław Sikora.(ur.09.04.1908.Włodawa). Kolejowa 40.
26. Jan Grzela.(ur.04.12.1905.Chełm). Pczтова 64.
27. Marian Suchoń.(ur.09.10.1922.Chełm). Jordana 31b.
28. Zygmunt Wawrzycki.(ur.10.09.1908.Kanie). Przedmieście Tubaków 1.
29. Jan Wawrzycki.(ur.02.06.1913.Minkowice). Przedmieście Tubaków 1.
30. Karol Wasylkiewicz.(ur.28.11.1888.Stryj). Bydgoska 1.
31. Anna Wasylkiewicz.(ur.29.08.1898.Nowy Sącz). Bydgoska 1.
32. Janina Majewska.(ur.04.02.1913.Bogusławka). Bohdanowicza 3.
33. Jrena Andrulewiczówna.(ur.18.12.1913.Krym). Górka Katedralna 23.
34. Edmund Troczewski.(ur.07.11.1886.Siedlce). Dom Kolejarza 29.
35. Jerzy Frankiewicz.(ur.11.12.1921.Skarżysko Kamienna).Dom Kolejarza 15.
36. Wiktor Harczuk.(ur.17.09.1906.Zpetucze). Bydgoska 23.
37. Józef Mróz.(ur.18.09.1908.Stara Wieś).Górka Katedralna 2.
38. Władysław Klimowski.(ur.23.03.1910.Siedliszcze). Pierackiego 8.
39. Grzegorz Augustowski.(ur.25.01.1907.Ilubin). Szpitalna 9.
40. Jan Duduś.(ur.27.03.1908.Gardzienice). Jordana 10.
41. Mikołaj Fedon.(ur.05.08.1912.Chełm). Pilichonki 60.
42. Henryk Wysocki.(ur.17.01.1909.Siennica Różana). Hrubieszowska 80.
43. Witold Rybak.(ur.25.01.1912.Chełm). Kolejowa 70b.
44. Bronisław Skóra.(ur.28.09.1913.Czarema). Katedralna 2.
45. Bolesław Autoniewicz.(ur.02.01.1893.Martynówka) ks.Brzóska 5.
46. Stanisław Kociuba.(ur.03.03.1918). Dom Kolejarza 73.
47. Tadeusz Kokoszko.(ur.03.03.1919.Rejowiec). Tubakowska 15.

48. Mieczysław Małysz.(ur.30.11.1916.Lublin) ks. Brzóska 5.
49. Józef Szewczyk.(ur.15.05.1909). Chełm.
50. Albin Radomski.(ur.01.03.1885.Warszawa). Kolejowa 48.
51. Kazimierz Chodlewski.(ur.05.07.1910.Puławy). Grunwaldzka.
52. Stanisław Rachwalski.(ur.12.11.1908). Os. St.Chełm 57.
53. Antoni Pawelec.(ur.16.11.1910.Chełm). Zacisze 13.
54. Mikołaj Terpiłowski.(ur.14.01.1914.Rokitur-Rosja). Os. St. Chełm 183.
55. Józef Wesołowski.(ur.13.03.1894.Lechiszów). Os.St. Chełm 29.
56. Bronisław Kaniurski.(ur.12.10.1900.Chlewnicz). Bydgoska 23.
57. Mikołaj Halicki.(ur.11.03.1900.Chełm). Obłoińska 32.
58. Jan Aftanas.(ur.05.12.1892.Warszawa). Pl. Żwirki 3.

*Listę zatwierdził prezydent m. Chełma,
Tadeusz Tomaszewski, 19 maja 1936 r).

ŹRÓDŁO

APLOCH. Akta Ewidencyjne Dorożek. Sygn. 354).

Józef Piłsudski – Jako wielki autorytet narodu i patriota oraz twórca ruchu wyzwolenieckiego zawsze powtarzał: „że silny naród i silne społeczeństwo to zdrowo i patriotycznie wychowana młodzież w duchu oświaty, zdrowia, siły i kultury narodowej”. Podkreślał też, jak ważną rolę odgrywa sprawność fizyczna i stan zdrowotny społeczeństwa polskiego. Kładł duży nacisk na uniwersalne wykształcenie młodzieńca i żołnierza oraz silnej armii jak i członka każdej organizacji o charakterze paramilitarnym.

Jak pisał Kazimierz Czernicki (1890-1941) „Na Ziemi Chełmskiej walczy w 1915 r. żołnierz Polski pod wodzą Komendanta J. Piłsudskiego, któremu opatrność dziejowa wyznaczyła rolę Wskrzesiciela Państwa Polskiego. Część młodzieży z tej Ziemi od razu wstępuje w szeregi legionowe i walczy o wolność.

Na kartach historii Chełma przejawia się często Imię odrodziciela–twórcy państwa polskiego Marszałka Józefa Piłsudskiego. Latem 1901 r. po ucieczce z petersburskiego szpitala nocował w Chełmie u Filipowicza (apteka Papużyńskiego). Jesienią 1915 r. był w Chemie podczas pościgu za armią rosyjską. Wiosną 1919 r. zatrzymał się w Chełmie w przejeździe na front.

11 stycznia 1920 r. jako Marszałek był w Chełmie podczas ofensywy na Kijów. W dniach 30 lipiec-2 sierpień 1920 r. jako Wódz Naczelny miał kwaterę w Chełmie (powstała izba pamięci w Gim. „Czarniecczyków”). Ostatni raz w Chełmie gościł 7 czerwca 1925 r. z racji poświęcenia Szkoły Rolniczej Męskiej w Okszowie k\Chełma, która nosi jego imię”.

ŹRÓDŁO

K. Czernicki „Chełm przeszłość i pamiętki” Chełm 1936)

Z pobytu Dostojnego Pana Prezydenta Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Stanisława Wojciechowskiego w Chełmie – w drodze do Lwowa – 4 września 1923 r.

***Dorohucza**

Brama Triumfalna, raport złożył Starosta Dębski i Komendant PP Woliński. Witął wójt gm. Siedliszcze w asyście: Sejmik, Rada Gminy, Sołtysi, Dozór Szkolny, działwą szkolną i Straż Ogniowa.

***Stołpie**

Witał Baran wójt gm. Staw z ludnością, popis orkiestry. Skrzyż. szos pod Chełmem, Brama Triumfalna, Sejmik, Wójtowie, Sekretarze, Rada Szkolna z Inspektorem i nauczycielstwem szkół powszechnych, ZMW, Zw. Kółek Rol., Związek Ziemian. Raport złożył płk. Fabrycy D-ca Dywizji. Na cześć salwy armatnie. Orszak świty i powóz Prezydenta ruszył do miasta.

***Chełm**

Deszcz pada, ul. Lubelska, zapelniona ludnością. Zbieg ul. Obłońskiej i Młynarskiej Główna Brama Triumfalna. 2 Pułk salwy honorowe. Wjazd do miasta, banderia przed orszakiem i powozem prezydenta. Główna Brama Triumfalna, kompania honorowa prezentuje broń, Prezydent wysiada, orkiestra-hymn, przemarsz przed frontem kompani. Prezydenta wita burmistrz miasta Moszyński, ludność oraz delegacje. Prezydent wsiada do powozu (w 4-konie ziemianina) Podczaskiego z Deputycz, i w asyście banderii pow. hrubieszowskiego jedzie na Górkę, w Bramie Triumfalnej zbudowanej kosztem pow. Włodawskiego i Hrubieszowskiego wręczenie kwiatów i godła Nadziei i Miłości. W Katedrze Prezydent złożył dar srebrne antypedjum, tu wita go J.E.ks. biskup Fulman. Z Katedry Prezydent między szpalerami młodzieży szkolnej, zszedł schodami do ul. Lubelskiej i wsiadł do powozu. Przy bazarze-„Okraślaku” miejskim raport złożył ppłk. Chmurowicz. Powóz wśród szpaleru wojska zatrzymał się przy bramie ogrodu miejskiego. Tu rozpoczęła się defilada, prezentowały się 7 pp. Leg., 2 pac, „Sokół” i młodzież harcerska. Stąd Prezydent udał się na odpoczynek do gmachu Starostwa, w pokojach ks. dziekana Kosiora,

poczym nastąpiła audiencja. Delegacje: pow. Włodawski Pawluk, pow. Hrubieszowski Kajetan Grejuk, pow. Krasnostawski dr Wickindorf, w imieniu ludności prawosławnej ks. kanonik Gruszka, w imieniu ludności żydowskiej Biderman, w imieniu pow. Chełmskiego sędzieja Tadeusz Kozerski, w imieniu urzędników państwowych dyr. Ambroziewicz. Na koniec Burmistrz wręczył Prezydentowi „Dyplom Obywatela Honorowego”. Prezydenta opuszczającego Chełm (specjalnym pociągiem), żegnały tłumy i władze miejskie.

Źródło

„Zwierciadło” 1923 r)

Jakub Jan Susza – Pierwsze opisy etnograficzne z Chełma i okolicy zawdzięczamy Jakubowi Janowi Suszy, którego można uznać za pierwszego chełmskiego regionalistę. Urodzony w Mińsku w 1610 r., wstąpił do greckokatolickiego zakonu bazylianów, a po doktoracie z filozofii i teologii w Ołomuńcu przybył w 1639 r. do Chełma. Został przełożonym klasztoru i szkoły założonej przez biskupa Metodego Terleckiego. „Odtąd prawie przez pół wieku mieszkał w Chełmie, pożytecznie pracując dla kościoła i kraju”. W 1652 r. król Jan Kazimierz mianował go biskupem chełmskim.

„Żywot wiódł ubogi, szczególną czcią otaczał obraz cudowny Najświętszej Maryi Panny Chełmskiej, zrzekł się promocji na metropolite, aby nie oddalać się od ukochanej Matuchny”. Zmarł w 1685 r. (wg. Stebelskiego) lub w 1687 r. (wg. J. Bartoszewicza). W 1646 r. J. Susza wydał w Zamościu Książkę „Phoenix redivivus sive imago longe restustissima Virginia Matris Chełmensis”. Dzieło poświęcone obrazowi Matki Boskiej Chełmskiej, są tam też cenne informacje do znajomości ówczesnej religijności ludowej i o obyczajach.

ŹRÓDŁO

Rocznik Chełmski. Tom 2. 1996).

Doc. dr Kajetan Hądzelek
Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie
Katedra Historii Kultury Fizycznej
z-ca Red. Naczelnego kwartalnika
Wychowanie fizyczne i sport

Szanowny Panie,

Byłbym bardzo za proszący kasy
o wyemitowanie poswiadczajacych mi świadectw
z zakresu fizyki. Wskazywać one muszę tylko
tych wybitnych w życiu społecznym - tego
regionu, a przede wszystkim w naszym
regionie fizyki i sportu w przeszłości
aby nie zabrakło wybitnym postaciom.
Wskazywać granicę i życia kolejnych tego
tytułu osiągnięć. Po prostu, być może nie jest
dobra idea wybitnych. Także, być może;
Wskazywać może być nawet ośmielam
i niech wybitnych podmiotu i działań.

Chętny by również z zachowaniem bezpieczeństwa
K. Jędrzejewskiego. Proszę o wybitnych o
chwałę i sukcesy - przede wszystkim o
wskazywać i może - wybitnych, być może
z dyktando - jest mi, to proszę o
mamy nadzieję z 30 września na pełnej stronie,
aby także, było wybitnych postaci.

Wskazywać o wybitnych kolejnych bio-
grafów w zakresie dla rozwoju kultury
fizycznej ludzi z regionu, nad którym.

którego bsa przenie. Późny mował się wyjeżdż
na Górnym, oprowadził przez prof.
K. Toporowską, który jest osobistym
autorem.

Ciekawym jest w tym "Słowniku" biograficznym...

Wspomina - w tym samym miejscu jest
wzmianka - ma być "Słownik" i ma być
kwestionariusz "był. for" i "był. for".

Jeszcze nie znalazłem odpowiedniego
artykułu, zachęcam do przesłania danych
kolejnych: kolejni: prezydent, który
sobie samemu wniósł o kłopoty kłopoty
brakujące: o czym wspominał w artykule
i "wspomina" i "wspomina" i "wspomina" i "wspomina".

Trzy różne problemy

Wojciech H. H. H.

15-11-28. 12. 2001

Prof. dr hab. Kazimierz Toporowicz

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

Kierownik Katedry Historii i Organizacji Kultury Fizycznej

Kraków, 08. 03. 2004r

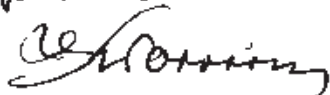
Szanowny Panie,

Serbecznie dziękuję za miłą sympatię
sympatii oraz Pana mądrego,
poinformowanego K.P. Gąsienkowickim.

Sprawia mi Pan miłą niespodziankę.

Gratuluję sukcesu autorskiego
i wydawniczego. To ciekawa i bardzo
bogatą postaci, warto napisać
Książki regionu (hasło) do Słownika
Biograficznego WF; spotka, którego
dedykuje się w kwartalniku, Wykawa-
nie Fizyczne i Sport" (AWF W-wa p.
doc. Kajetan Hdziałek.)

Łączę wyrazy sympatii i serdecznie
ożoby i wyży Panu dołnym sukcesów
na miwie historii Kf. w Regionie
Serbecznie pozdrawiam

Prof. dr hab. Henryk Grabowski

Kraków, 26 marca 2001 r.

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

Kierownik Katedry Metodyki Wychowania Fizycznego

Drogi Panie Waldemane

Najserdeczniej dziękuję za życzliwą pamięć i cenę dla mnie książeczkę. Gratuluję pięknej i wartościowej pozycji w Pana pisarskim dorobku. Przepraszam za tak duże opóźnienie w odpowiedzi na Pana przesyłkę, ale najpierw chciałem zapoznać się z jej zawartością, która przywołała w mojej pamięci tak odległe a zarazem ciepłe wspomnienia. Jestem dumny, że miałem okazję współpracować z Profesorem Janczykowskim, choć przyznaję że wtedy nie do końca zdawałem sobie sprawę ze wszystkich Jego wyjątkowych osiągnięć i zalet. Przypuszczam, że przyczyniła się do tego Jego szczególna skromność, tak charakterystyczna dla ludzi dużego formatu. Bardzo się cieszę, że dzięki Pana inicjatywie i twórczemu zaangażowaniu postać Profesora Janczykowskiego została w tak piękny sposób utrwalona.

Najserdeczniej pozdrawiam
i życzę wszystkim najlepszego

ŹRÓDŁO:

Listy pochodzą z korespondencji autora